

Økologiske afhoppere og manglende
omlægning

Rapport

NaturErhvervstyrelsen

08/03/12

INDHOLD

1.	FORORD	3
2.	INDLEDNING	4
2.1	Baggrund	4
2.2	Hovedresultater	5
2.3	Læsevejledning	7
3.	METODE	7
4.	BESKRIVELSE AF LANDMÆND I UNDERSØGELSEN	8
5.	TIDLIGERE ØKOLOGISKE LANDMÆND	10
5.1	Økonomiske forhold	10
5.2	Miljø- og økologiregler	13
5.3	Netværk og konsulenter	16
5.4	Strukturelle forhold	17
6.	KONVENTIONELLE LANDMÆND	19
6.1	Økonomiske forhold	19
6.2	Miljø- og økologiregler	21
6.3	Netværk og konsulenter	22
6.4	Strukturelle forhold	23
7.	BILAG	26
7.1	Udvalgte krydstabeller	26
7.1.1	Tidligere økologer	26
7.1.2	Konventionelle landmænd	37
7.2	Spørgeskema: Undersøgelse blandt tidligere økologiske landmænd	45
7.3	Spørgeskema: Undersøgelse blandt konventionelle landmænd	55

1. Forord

NaturErhvervstyrelsen har iværksat nærværende undersøgelse, som et element i ØkologiVisionens initiativ 11 – Økologiske afhoppere og manglende omlægning. Resultaterne fra dette projekt skal indgå i det videre arbejde i Økologisk Handlingsplan 2020, der skal medvirke til at fremme udviklingen af økologien i Danmark.

Undersøgelse, som er lavet i samarbejde med virksomheden Epinion, skal kvalificere de forhold, der:

1. har haft indflydelse på de tidligere økologers beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift
2. afholder konventionelle landmænd fra at lægge om til økologi

Undersøgelsen består i to faser, dels en spørgeskemaundersøgelse lavet til økologikonsulenter og dels en interviewundersøgelse af konventionelle landmænd og tidligere økologiske landmænd.

Udvælgelsen af de adspurgte tidligere økologer er baseret på, en analyse udført af Fødevarerøkonomisk Institut (FØI) for NaturErhvervstyrelsen. FØI's analyse afdækkede ikke nogen fællestræk blandt de tidligere økologer med hensyn til alder, økonomi, geografi, bedriftsstørrelse og type mv. Det viste sig dog, at et forholdsvis lille antal af bedrifter stod for størsteparten af det areal, der blev lagt tilbage til konventionel drift. Det antages, at disse større bedrifter har haft vægtige og velovervejede grunde til at lægge tilbage til konventionel drift. Derfor er de adspurgte valgt fra denne gruppe.

Udvælgelsen af de konventionelle landmænd, der ikke har været økologer, er ligeledes sket blandt større bedrifter og på baggrund af fordelingen af bedriftsstørrelsen og geografien af de tidligere økologer.

I forbindelse med udvælgelse af de 2 grupper af respondenter, udarbejdelse af spørgeskemaer mv. har Epinion løbende modtaget forslag og bemærkninger fra arbejdsgruppen under ØkologiVisionens initiativ 11 – Økologiske afhoppere og manglende omlægning.

Arbejdsgruppen har været sammensat som følgende:

Rasmus Nimgaard, Økologi, Center for Jordbrug, NaturErhvervstyrelsen

Katrine Berzelius Steglich, Bæredygtighed, Center for Arealtilskud, NaturErhvervstyrelsen

Rasmus Ørnberg Eriksen, Innovation, Center for Innovation, NaturErhvervstyrelsen

Lartey Godwin Lawson, Kontrolstyring, Fødevarestyrelsen

2. Indledning

2.1 BAGGRUND

Denne rapport præsenterer resultaterne fra to undersøgelser, dels blandt 47 tidligere økologiske landmænd, som har lagt tilbage til konventionel drift. Dels blandt 122 konventionelle landmænd. Formålet med undersøgelserne er at undersøge, hvorfor økologer med mere end 40 ha vælger at lægge tilbage til konventionel drift, og hvorfor der ikke er flere, der lægger om til økologisk drift. De udvalgte tidligere økologiske bedrifter og de konventionelle bedrifter har nogenlunde samme størrelse, geografisk fordeling og hovedproduktion, og er derfor sammenlignelige.

NaturErhvervstyrelsen har opstillet et antal teser, som undersøges gennem en række spørgsmål, hvor der er spurgt ind til, hvad der var afgørende for, at landmændene blev konventionelle. Besvarelserne fra de tidligere økologer er suppleret med lignende spørgsmål til konventionelle landmænd, som er blevet spurgt om, hvad der er afgørende for, at de ikke har valgt at lægge om til økologisk drift. Følgende fire teser undersøges:

Den første tese vedrører **økonomi**. Det forventes, at økologisk drift i højere grad end konventionel drift er forbundet med en ustabil indkomst, hvilket bl.a. skyldes større udsving i produktionsmængden. Derudover undersøges betydningen af miljøtilskuddenes størrelse, samt arbejdsbyrden ved at være økolog i forhold til at være konventionel. Til sidst undersøges salgs- og indkøbspriser i forhold til at drive et rentabelt landbrug.

Den anden tese vedrører **miljø- og økologiregler samt kontrol**. Det forventes, at miljø- og økologiregler opleves som komplicerede og tidskrævende for landmændene. Det undersøges endvidere om reglerne er svære at overholde, herunder om økologerne har problemer med overtrædelse af økologireglerne, og der sættes fokus på regler om dyrehold. Det undersøges også, hvorvidt kontrollerne opleves som tidskrævende og ubehagelige.

Den tredje tese vedrører **netværk og konsulenter**. Det undersøges om landmændene har oplevelsen af, at landboforeningerne er i stand til at rådgive dem om økologisk drift, da dette forventes at være en specialkompetence. Det forventes endvidere, at være væsentligt for økologer at have et godt netværk, idet man kan udveksle erfaringer, dele maskiner, lave aftaler om gødning mv. Ligeledes forventes opbakning og forståelse fra nærområdet at være vigtigt for den enkelte landmand.

Den fjerde tese vedrører **strukturelle forhold**. Landmændene forventes generelt at være pressede af krisen. Derudover kan det være svært at få ny jord for etablerede økologer, da jordpriserne presses op af bl.a. tinglysninger om modtagelse af gødning fra konventionelle svinebrug og biobrændsel til

afsætning i Tyskland. Endelig forventes det, at manglende eller usikre afsætningsmuligheder, samt problemer med ukrudt, svampeangreb mv. er væsentlige barrierer for at drive økologisk drift.

2.2 HOVEDRESULTATER

På baggrund af undersøgelserne blandt tidligere økologiske landmænd og konventionelle landmænd konkluderes det, at det primært er økonomiske og strukturelle forhold der er afgørende for deres beslutning om enten at lægge tilbage til konventionel drift eller ikke at lægge om til økologisk drift. De to forhold som flest af de tidligere økologer angiver som afgørende for beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift er for lave udbytter pga. ukrudt, insektangreb og svampesygdomme og en mindre stabil indkomst, som gav lav økonomisk tryghed. Og de to forhold som flest konventionelle landmænd angiver som afgørende for beslutning om ikke at lægge om til økologisk drift er, at det ikke praktisk er muligt, at de har en forventning om at udbytterne er for lave. Undersøgelsen viser derudover, at godt 30 % (37) af de konventionelle landmænd overvejer eller har overvejet, at lægge om til økologisk drift, men 23 % (28) har besluttet sig for ikke at lægge om alligevel.

Økonomiske forhold spiller en afgørende rolle for de tidligere økologiske landmænd. 34 % (16) svarer, at det i høj grad var afgørende for deres beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift, at de oplevede en mindre stabil indkomst med en lavere økonomisk tryghed som konsekvens. 30 % (14) oplevede endvidere, at udgifterne var for høje i den økologiske drift. Analysen viser, at det særligt er de større økologiske landbrug over 100 ha der har den holdning. Bedrifterne under 100 ha oplevede i højere grad at tilskuddene var for lave. 47 % (22) mener endvidere, at salgspriserne skal stige med 11 procent eller mere, for at det er rentabelt at drive økologisk drift.

Den samme holdning finder man hos de konventionelle landmænd, for hvem de økonomiske forhold også spiller en stor rolle. 50 % (61) mener, at salgspriserne på økologiske varer skal stige med 11 procent eller mere, for at det vil være rentabelt, at drive deres bedrift økologisk. Dette er blandt de væsentligste årsager til, at konventionelle landmænd ikke vælger at blive økologiske. I modsætning til de tidligere økologer er det afgørende for de konventionelle landmænd, at økologisk drift er mere arbejdskrævende. 30 % (37) svarer således, at dette i høj grad er en afgørende parameter. Undersøgelsen viser dog, at antallet af ansatte pr. 100 ha ikke varierer væsentligt mellem økologiske og konventionelle bedrifter, det gør derimod antallet af familiemedhjælpere, som er højere i de økologiske bedrifter.

I forhold til tilskuddenes størrelse er der en interessant forskel mellem besvarelsene fra de tidligere økologer og de konventionelle landmænd. 30 % (14) af de tidligere økologer mener i høj grad, at tilskuddenes størrelse var afgørende for deres beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift, mens kun 15 % (18) af de konventionelle anser tilskuddene for i høj grad at være afgørende. Det kan tyde på, at de konventionelle landmænd overvurderer tilskuddenes størrelse. Og det kan have

betydning for, at nogle økologer lægger tilbage til konventionel drift, hvis de er blevet overrasket over de svære økonomiske betingelser i forbindelse med at være økolog. Den årsag, som er hyppigst forekommende når de tidligere økologer skal forklare, hvorfor de lagde tilbage til konventionel drift, er økonomi – mange har ikke fået økonomien til at fungere eller har indset, at det ikke er rentabelt for dem at drive økologisk landbrug. Bedre økonomi er ligeledes det, der nævnes oftest i forbindelse med spørgsmålet om, hvad der skal til for, at en landmand vil lægge om til økologi (igen).

Miljø- og økologireglernes kompleksitet har i høj grad spillet en afgørende rolle for 32 % (15) af de tidligere økologer og i nogen grad for 21 % (10). De tidligere økologers opfattelse af, at reglerne er for komplicerede, er blandt de væsentligste parametre for deres beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift. Blandt de konventionelle landmænd mener 25 % (31) i høj, at det er afgørende, at reglerne er for komplicerede, og 12 % (15) mener det i nogen grad.

Økologireglerne omkring dyrehold synes at have været problematiske for nogle tidligere økologer. 28 % (13) svarer således, at det i høj grad har været en afgørende faktor for deres beslutning. Analysen viser, at det særligt er blandt producenter af oksekød og blandt mælkeproducenter, at der har været problemer, og i mindre grad blandt svineproducenter.

Netværk og konsulenter er hverken en afgørende faktor for de tidligere økologer eller for de konventionelle landmænd. Det synes ikke at være problematisk at finde gode økologi konsulenter, i hvert fald er det hverken afgørende for beslutningen om at lægge tilbage til økologisk drift eller for at lægge om til økologisk drift.

Strukturelle forhold spiller en afgørende rolle for de tidligere økologer. Lave udbytter af afgrøderne pga. insektangreb, svampesygdomme og ukrudt karakteriseres af 43 % (20) af tidligere økologer som afgørende for deres beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift. Analysen viser, at dem der oplevede de lave udbytter især havde simple sædskifter med altid samme afgrøde eller højst et 3-årligt sædskifte med kløvergræs og korn. Manglende eller usikre afsætningsmuligheder er også en afgørende strukturel faktor, hvilket kommer til udtryk i de tidligere økologers besvarelse af spørgsmålet om, hvad de vigtigste grunde var, til at de stoppede som økologer. Flere nævner lave salgspriser og lav efterspørgsel. Dette underbygges af en undersøgelse blandt økologikonsulenter, som viser, at manglende eller usikre afsætningsmuligheder er et stort problem, særligt inden for mælkeproduktion. 26 % (12) svarer endvidere, at svær adgang til øko-gødning i høj grad var en afgørende faktor for deres beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift. Analysen viser, at det særligt er blandt producenter af oksekød og blandt mælkeproducenter, at der har disse problemer, og i mindre grad blandt svineproducenter.

Og adgangen til øko-gødning spiller også en afgørende rolle for de konventionelle landmænds valg om ikke at blive økologiske. 27 % (33) svarer, at det i høj grad er afgørende. Andelen er større blandt landmændene på øerne (40 %) end blandt dem i Jylland (21 %), og det er også af større betydning

for planteavlerne end for de øvrige producenter. Den vigtigste faktor blandt de konventionelle landmænd er dog, at det ikke kan lade sig gøre rent praktisk at lægge om, 56 % svarer, at det i høj grad er afgørende. Årsagen er blandt andet, at der skal investeres i nyt produktionsudstyr mv. De konventionelle landmænd anser ligeledes lave udbytter for at være en væsentlig barriere for at lægge om til økologisk drift. 41 % (50) tror således, at udbytter i forbindelse med økologisk drift er for lave pga. ukrudt, svampesygdomme mv., hvilket i høj er afgørende for deres beslutning om ikke at drive økologisk drift. Ukrudt og lave udbytter antages dog primært for at være afgørende blandt planteavlere.

2.3 LÆSEVEJLEDNING

I det følgende kapitel 3 redegøres der for den anvendte metode. Kapitel 4 beskriver landmændene i undersøgelsen i forhold til bl.a. geografi, bedriftsstørrelse og hovedproduktion. I kapitlerne 5 og 6 analyseres teserne enkeltvis for henholdsvis tidligere økologiske landmænd og konventionelle landmænd, hvert afsnit indeholder en kort konklusion, en beskrivelse af de anvendte spørgsmål og en analyse. Kapitel 7 indeholder bilagsmaterialet, som omfatter udvalgte krydstabuleringer og spørgeskemaerne til de tidligere økologiske landmænd og de nuværende konventionelle landmænd.

3. Metode

Der er gennemført to dataindsamlinger, dels en undersøgelse blandt tidligere økologer, og dels en undersøgelse blandt nuværende konventionelle landmænd. Interviewene i begge undersøgelser er foretaget på telefon (CATI), men med mulighed for at respondenterne kan få et link tilsendt, hvis vedkommende ikke har tid eller lyst til at deltage over telefonen. Kun ganske få har fået tilsendt et link.

Tabellen viser resultatet af dataindsamlingerne. Når en respondent ikke har ønsket at deltage i undersøgelsen, er der spurgt ind til hvorfor. Disse besvarelser er indeholdt i det fremsendte datamateriale. Statusen 'intet svar' dækker over numre, der er ringet til mere end seks gange, i de fleste tilfælde er der ringet over 10 gange på forskellige tider af døgnet. Fejlnumre er telefonnumre, som ikke eksisterer. Der er foretaget en berigelse af disse numre ud fra adresseoplysningerne.

Tabel 1. Status for dataindsamling blandt tidligere økologer og konventionelle landmænd

Status	Tidligere økologiske landmænd	Konventionelle landmænd
Fuldførte	47	125
Afbrudte	3	0
Nægttere	41	35
Intet svar	21	35
Fejlnumre	8	5
Total sample	122	200
Kontakt	75 %	80 %
Svarprocent	39 %	63 %

Note: Kontakt er andelen af den totale sample, som Epinion har været i kontakt med (Fuldførte + Afbrudte + Nægttere) / Total sample. Svarprocenten er andelen af den totale sample, som Epinion har gennemført interview med (Fuldførte / Total sample).

Blandt de tidligere økologer er svarprocenten 39, men der er opnået kontakt til 75 % af den totale sample på 122 numre. Der er et stort antal nægttere (41), hvilket dels kan hænge sammen med spørgeskemaets længde og dels undersøgelsen emne. I undersøgelsen blandt de nuværende konventionelle landmænd er der opnået en svarprocent på 63, og der er opnået kontakt til 80 % af den totale sample på 200 numre.

4. Beskrivelse af landmænd i undersøgelsen

De tre væsentligste parametre i beskrivelsen af landmændene er bedriftsstørrelse, geografi og hovedproduktion. De beskrives i de tre nedenstående tabeller opdelt på tidligere økologer og konventionelle landmænd.

Tabel 2. Geografi. Antal og procent.

	Tidligere økologiske landmænd	Konventionelle landmænd
Jylland	81 % (38)	70 % (85)
Øerne	19 % (9)	30 % (37)
Total	100 % (47)	100 % (122)

Tabel 3. Bedriftsstørrelse. Antal og procent.

	Tidligere økologiske landmænd	Konventionelle landmænd
under 100 ha	19 % (9)	53 % (65)
ml. 100 og 200 ha	43 % (20)	28 % (34)
over 200 ha	38 % (18)	19 % (23)
Total	100 % (47)	100 % (122)

Tabel 4. Hovedproduktion. Antal og procent.

	Tidligere økologiske landmænd	Konventionelle landmænd
Plante	49 % (23)	37 % (45)
Grovfoder	15 % (7)	0 % (0)
Svin	6 % (3)	34 % (41)
Oksekød	6 % (3)	9 % (11)
Mælkeproduktion	17 % (8)	18 % (22)
Andre	6 % (3)	3 % (3)
Total	100 % (47)	100 % (122)

Tidligere økologer

Der er kontaktet i alt 122 tidligere økologer, hvor man har lagt vægt på at tale med ejerne af de største bedrifter. Desværre har 75 ikke ønsket at deltage eller været mulige at kontakte. Således er der 47 tidligere økologer med i undersøgelsen, som alle har lagt tilbage til konventionelt drift i årene 2006 til 2010. Bedrifterne dækkede samlet set et areal på ca. 6.500 ha som økologiske svarende til ca. 1/3 af det samlede tilbagelagte areal i perioden 2006-2010. De har i gennemsnit drevet økologisk landbrug i ca. 9 år, hvor det mindste antal år med økologisk drift er 1 år, og det maksimale antal år med økologisk drift er 22 år. I gennemsnit var landmændene 49 år, da de besluttede sig for at lægge tilbage til konventionel drift – den yngste var 27 år, og den ældste var 68 år.

Bedrifterne som er med i undersøgelsen var i gennemsnit 139 ha, da de var økologiske – ca. halvdelen var større end 100 ha og to var større end 500 ha. De tidligere økologers bedrifter er i 2011

vokset til i gennemsnit 148 ha. Det vil sige en gennemsnitlig stigning på knap 10 ha pr. bedrift. De to største grupper af tidligere økologer producerede primært henholdsvis plantavl (majs hvede, byg, rug, havre etc.) og mælkeproduktion. I forhold til uddannelse har 76 % (31) at har folkeskole/landmand eller Grøn Bevis, 6 % (3) er teknikker eller agronom/hortonom og 28 % (13) har en anden uddannelse.

I undersøgelsen er de tidligere økologer blevet spurgt om, hvorfor de valgte at blive økologer. De fleste blev enten økologer af økonomiske årsager, for at bidrage til naturen eller fordi det var en stor udfordring. De væsentligste årsager til at stoppe som økologer er ifølge de åbne besvarelser primært dårlig økonomi og økologireglerne. Disse problemstillinger uddybes yderligere i afsnit 5.

Konventionelle

Der er 122 konventionelle landmænd med i undersøgelsen, hvis landbrug gennemsnitligt har et areal på 192 ha. Hensigten var, at de udvalgte skulle have nogenlunde samme gennemsnitlige areal og geografiske fordeling som de adspurgte tidligere økologiske bedrifter. Det er altså landbrug, der er væsentligt større end gennemsnittet på landsplan. Det mindste landbrug er 50 ha, og det største er 244 ha. De to største grupper af konventionelle landmænd er henholdsvis producenter af svin og planteavlere. 113 af de 122 har været landmænd i mere end 15 år, og kun to har været landmænd i mindre end 10 år. Samlet set dækker disse landbrug ca. 25.000 ha. I forhold til uddannelse har 93 % (113) at har folkeskole/landmand eller Grøn Bevis, 7 % (8) er teknikker eller agronom/hortonom og 1 % (1) har en anden uddannelse.

5. Tidligere økologiske landmænd

I det følgende præsenteres resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen blandt tidligere økologiske landmænd. Formålet er, at analysere årsagerne til at de har lagt tilbage til konventionel drift, herunder hvor meget økonomiske, miljømæssige, netværksmæssige eller strukturelle forhold har betydet.

5.1 ØKONOMISKE FORHOLD

Analysen viser, at økonomiske forhold spiller en afgørende rolle for mange landmænds beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift. Økologer oplever en mindre stabil indkomst med en lavere økonomisk tryghed som konsekvens. For 51 % (24) af de tidligere økologer har dette i høj eller nogen grad været afgørende for deres beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift. Analysen finder dog ikke støtte til det er mere arbejdskrævende at drive økologisk end konventionelt landbrug.

I dette afsnit undersøges betydningen af økonomiske forhold for landmændenes beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift. Det undersøges blandt andet, hvorvidt tilskuddene er for lave i forhold til hvad man får ud af dem, om økologer er mere arbejdskrævende end konventionel drift, og hvor meget indkøbspriserne skal falde og salgspriserne stige for, at det er rentabelt at drive et økologisk landbrug.

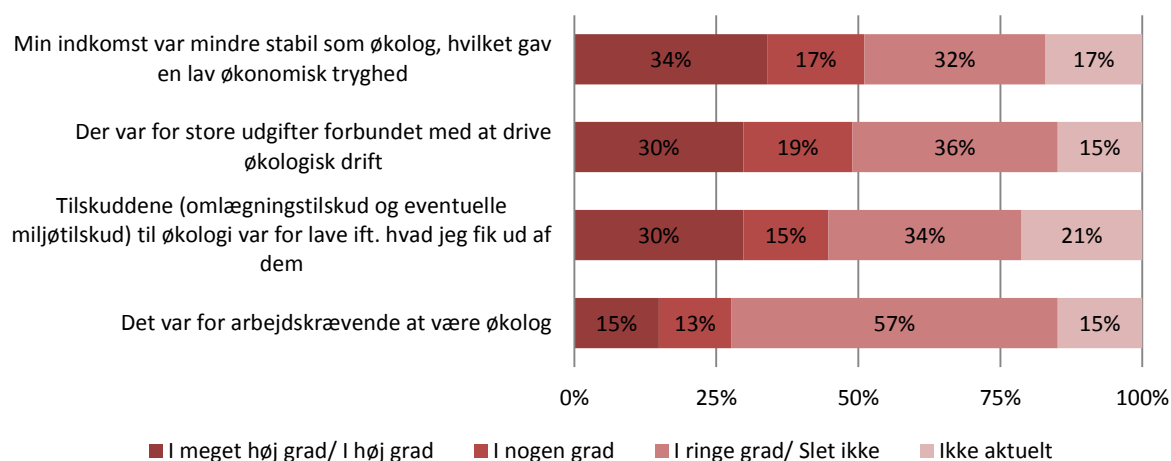
34 % (16) af de tidligere økologer mener i høj eller i meget høj grad, at deres indkomst var mindre stabil, da de var økologer, hvilket gav en lav økonomisk tryghed, mens 32 % (15) mener, at dette i ringe grad eller slet ikke var tilfældet. Den mindre stabile indkomst er den faktor, som flest af de tidligere økologiske landmænd angiver som en afgørende faktor for deres beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift.

30 % (14) angiver, at der var for store udgifter forbundet med at drive økologisk drift, og at det i høj eller meget høj grad var afgørende for deres beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift, mens 36 % (17) mener, at det i ringe grad eller slet ikke var tilfældet. At tilskuddene var for lave i forhold til, hvad de fik ud af dem, mener 30 % (14) af de tidligere økologer var et afgørende forhold for deres beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift, mens 34 % (16) mener, at det kun i ringe grad eller slet ikke er aktuelt for deres beslutning. To tidligere økologer forklarer følgende om deres økonomiske situation:

"Økonomien var væsentligt ringere ved at fortsætte som økolog, da foderregningen ville blive meget stor."

"Det var for dyrt at drive økologiske landbrug. Der blev brugt alt for mange ressourcer og penge i forhold til den indtægt jeg havde på selve kvæget."

Andre åbne besvarelser peger større omkostninger til konsulenter og for lave salgspriser. Analysen viser, at størrelsen på bedriften har en betydning for holdningen til disse tre økonomiske forhold. Blandt bedrifterne over 100 ha er der en større andel, som i høj eller meget høj grad fandt det afgørende, at deres indkomst var mindre stabil som økologer (45 %) end blandt bedrifterne under 100 ha (24 %). Det samme mønster ses i forhold til spørgsmålet om at udgifterne er for store. Det mener 41 % af bedrifterne over 100 ha i høj eller meget høj grad er afgørende, mens det kun gælder for 20 % af bedrifterne under 100 ha. De små bedrifter finder det derimod i højere grad afgørende, at tilskuddene er for lave (40 %) end de større bedrifter gør (18 %).

Figur 1: Tidligere økologer - økonomiske forhold

Blot 15 % (7) af de tidligere økologer svarer, at de var afgørende for deres beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift, at det var for arbejdskrævende at være økolog. For at undersøge arbejdsbehovet nærmere er der spurgt ind til hvor mange ansatte og familiemedlemmer de havde som økolog, og på det landbrug de driver i dag. I tabellen nedenfor er antallet af ansatte og familiemedlemmer sat i forhold til bedriftsstørrelse.

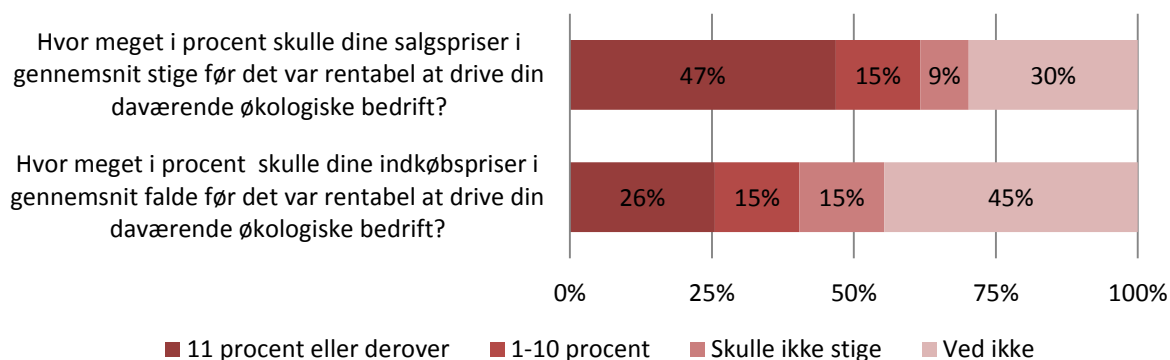
Tabel 5: Antal ansatte og familiemedhjælpere pr bedrift opdelt på bedriftsstørrelse

	Bedrifts- størrelse	Tidligere økologer som økologer	Tidligere økologer i dag	Konventionelle i dag
Ansatte	Under 100 ha	0,3	0,6	0,2
	100-200 ha	1,1	1,0	1,1
	Over 200 ha	2,1	1,9	2,3
Familiemedhjælpere	Under 100 ha	1,5	1,1	0,6
	100-200 ha	0,6	0,6	0,7
	Over 200 ha	0,6	0,2	0,7

Tabellen viser, at økologer og konventionelle landmænd stort set har samme antal ansatte, når der tages højde for bedriftsstørrelsen. Der er dog forskel på antallet af medhjælpende familiemedlemmer for de mindste bedrifter. Antallet af familiemedhjælpere blandt de tidligere økologer med en bedrift under 100 ha falder fra 1,5 før de lægger tilbage til 1,1 efter, at de har lagt tilbage. Men selv efter økologerne har lagt tilbage til konventionel drift, er der flere familiemedhjælpere end blandt de konventionelle landmænd, som har 0,6 familiemedhjælpere på bedrifter under 100 ha.

I det følgende afsnit analyseres priserne betydning for tilbagelægning. De tidligere økologiske landmænd er spurgt ind til, hvor mange procent salgsspriser og indkøbspriser skal ændre sig for, at det er rentabelt at drive økologisk drift.

Figur 2: Tidligere økologer – priser



62 % (29) af de tidligere økologer svarer, at salgsspriserne skal stige, hvis det skulle være rentabelt at drive økologisk drift. Heraf mener 47 % (22), at salgsspriserne skal stige med 11 % eller derover, og 15 % (7) mener, at de skal stige mellem 1 og 10 %. 9 % (4) mener, at salgsspriserne slet ikke skal stige. De salgsspriser som økologerne kan opnå vurderes altså generelt at være for lave til, at det kan lade sig gøre at have en rentabel drift. Der er en tendens til, at bedrifter over 100 ha i højere grad har behov for at salgsspriserne stiger end de mindre bedrifter. Indkøbspriserne synes ikke at være lige så problematiske. 26 % (12) mener, at indkøbspriserne skal falde med 11 % eller mere, mens 15 % (7) svarer, at de skal falde med mellem 1 og 10 % for, at det var rentabelt at drive den økologiske bedrift. Figuren viser endvidere, at en stor andel af de tidligere økologer ikke har været i stand til at besvare spørgsmålet.

Analysen viser gennemgående, at de økonomiske forhold har forskellig betydning for bedrifterne i forhold til deres størrelse. Bedrifterne over 100 ha er således mere følsomme over for ustabil indkomst, udgiftsniveau og salgsspriser end de mindre bedrifter, som i stedet er følsomme over for tilskuddenes størrelse. Analysen har ikke vist væsentlige forskelle i forhold til geografi og bedriftstype.

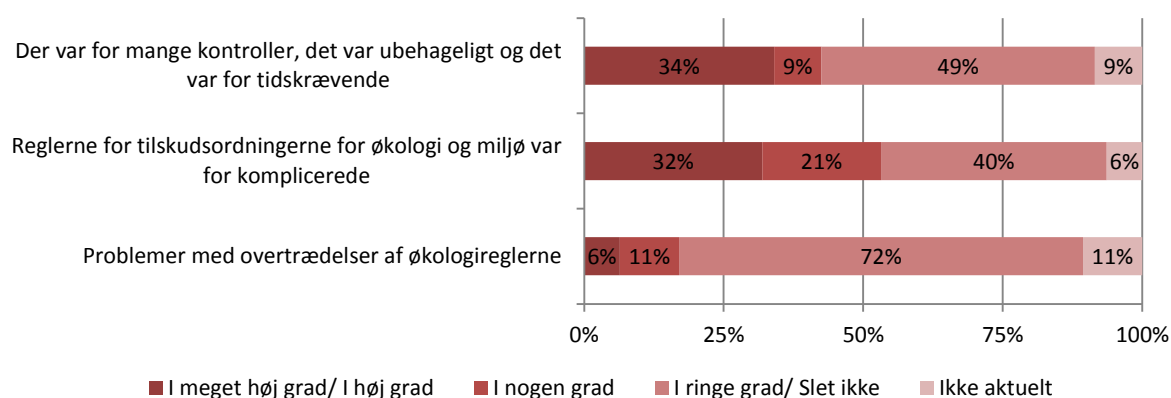
5.2 MILJØ- OG ØKOLOGIREGLER

Analysen viser, at miljø- og økoregler har betydning for, hvorvidt økologer lægger tilbage til konventionel drift. 43 % (20) af de tidligere økologer oplever i nogen eller høj grad, at reglerne er meget komplicerede, og at kontrollerne er ubehagelige og tidkrævende, men relativt få har haft

problemer med overtrædelse af reglerne. En afgørende faktor for mange har dog været reglerne omkring dyrehold, som mange synes er svære at overholde.

I dette afsnit undersøges betydningen af miljø- og økologiregler og kontrol. Det undersøges blandt andet, hvorvidt landmændene oplever reglerne som komplicerede og kontrollerne som ubehagelige og tidskrævende, og hvad det betyder for landmændenes beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift. Også regler omkring sprøjtning ved privat ejendom samt regler om dyrehold undersøges.

Figur 3: Tidligere økologer - regler og kontroller I



Antallet af kontroller synes at have haft en afgørende betydning for 1/3 af de tidligere økologer, idet 34 % (16) angiver kontrollerne som en afgørende faktor, mens godt halvdelen (49 %) mener, at dette kun i ringe grad eller slet ikke er tilfældet. Kontrollerne kan være for hyppige eller ubehagelige eller tidskrævende. 32 % (15) af de tidligere økologer mener i meget høj eller høj grad at tilskudsreglerne er for komplicerede, 21 % (10) mener, at det i nogen grad er tilfældet, og 40 % (19) mener kun i ringe grad eller slet ikke, at det er tilfældet. Dem der fandt tilskudsregler for komplicerede blev spurgt ind til om de brugte konsulent, og det svarede 84 % (21) bekræftede på. Det er endvidere specielt landmænd i Jylland, som synes, at reglerne er for komplicerede, hvilket hænger sammen med at reglerne omkring dyrehold. Dette analyseres nærmere nedenfor. Undersøgelsen viser endvidere, at overtrædelser af miljø- og økologiregler ikke synes at være det store problem, da blot 6 % (3) svarer, at det har været afgørende for deres beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift.

Der er forskellige holdninger til reglerne og kontrollerne blandt de tidligere økologer. Der er generelt forståelse for, at der skal være kontrol, men mange mener, at kontrollen er for omfattende.

Nedenfor ses nogle af de åbne besvarelser, som vedrører landmændenes holdning til kontrollerne:

"Meget dårligt kontrolsystem! Kontrollørerne bør vejlede i stedet for at jorde landmanden. Kontrolsystemet bør være til fælles bedste. De økologiske landmænd står simpelthen af på alle de regler."

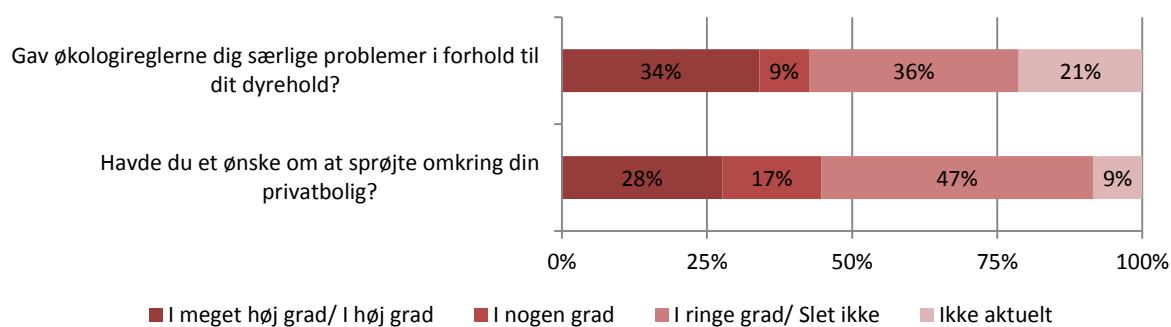
"Kontrollerne er en god ting i forhold til kvalitetskontrol."

"Synes de gik i for små sko. Vi havde ikke noget at skjule, men dem, der kom og kontrollerede, var for snerpet. De gik for meget efter regelsættet. Nogle kunne man snakke med, andre kunne man ikke. Alle tolker ikke på samme måde."

"Det er helt rimeligt, at der er kontrol. Hverken for meget eller for lidt. Hvis der skal være tillid til et produkt, så skal der også være kontrol bagved."

De tidligere økologer er endvidere blevet spurgt ind til to specifikke problemstillinger vedrørende sprøjtning omkring privatboligen og økologireglerne om dyrehold.

Figur 4: Tidligere økologer - regler og kontroller II



28 % (13) havde i høj eller meget høj grad et ønske om, at sprøjte omkring deres privatbolig, hvilket ikke er tilladt, når man driver et økologisk landbrug. Det forhold kan have betydning for nogen, men antages ikke at være afgørende. Derimod synes økologireglerne omkring dyrehold at være problematiske for nogle tidligere økologer. 34 % (16) svarer således, at det i høj eller meget høj grad har været en afgørende faktor. Det underbygges af de åbne besvarelser, hvor de tidligere økologer nævner bestemmelser om:

- Dyrene skal have adgang til afgræsning eller være ude i bestemte perioder af året
- Dyrene ikke må bindes
- Behandling af økologiske dyr og anvendelse af veterinærmedicin

Disse er generelt regler, som er en udfordring at overholde. Analysen viser, at det særligt er blandt producenter af oksekød og blandt mælkeproducenter, at der har disse problemer, og i mindre grad blandt svineproducenter.

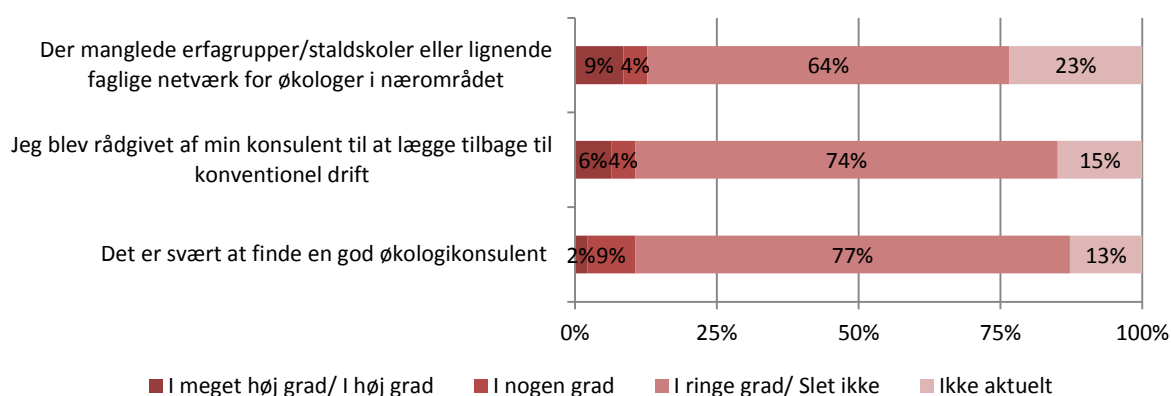
5.3 NETVÆRK OG KONSULENTER

Analysen viser, at nære faglige netværk og adgang til gode økologikonsulenter ikke er afgørende for, om en økologisk landmand vælger at lægge tilbage til konventionel drift. Under 10 % erklærer sig således enige i spørgsmålene omkring netværk og konsulenter har været afgørende for deres valg om ikke at være økologer, disse spørgsmål vedrører adgang til god økologikonsulent og nære faglige netværk.

I dette afsnit undersøges betydningen af netværk og konsulenter for landmændenes beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift. Det undersøges blandt andet om tilstedeværelsen af nære faglige netværk og gode økologikonsulenter er afgørende.

Forholdene vedrørende netværk og konsulenter synes ikke at have en afgørende betydning for tilbagelægning til konventionel drift, fordi det kun er mellem 9 % og 2 %, der i høj eller i meget høj grad er enige med udsagnene i figuren nedenfor.

Figur 5: Tidligere økologer - netværk og konsulenter



Det er blot 2 % (1) af de tidligere økologiske landmænd, som mener, at det var afgørende for deres beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift, at det er svært at finde en god økologikonsulent. Det er en god indikation på, at der generelt er adgang til gode økologikonsulenter. En af de tidligere økologiske landmænd nævner dog i de åbne besvarelser, at der skal bruges flere konsulenttimer, når man er økolog. Besvarelserne tyder endvidere på, at nære faglige netværk ikke

har en afgørende betydning for, hvorvidt man ønsker at drive økologisk drift. Således svarer blot 9 % (4), at det var afgørende for deres beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift, at der manglede ERFA-grupper og andre faglige netværk i nærområdet.

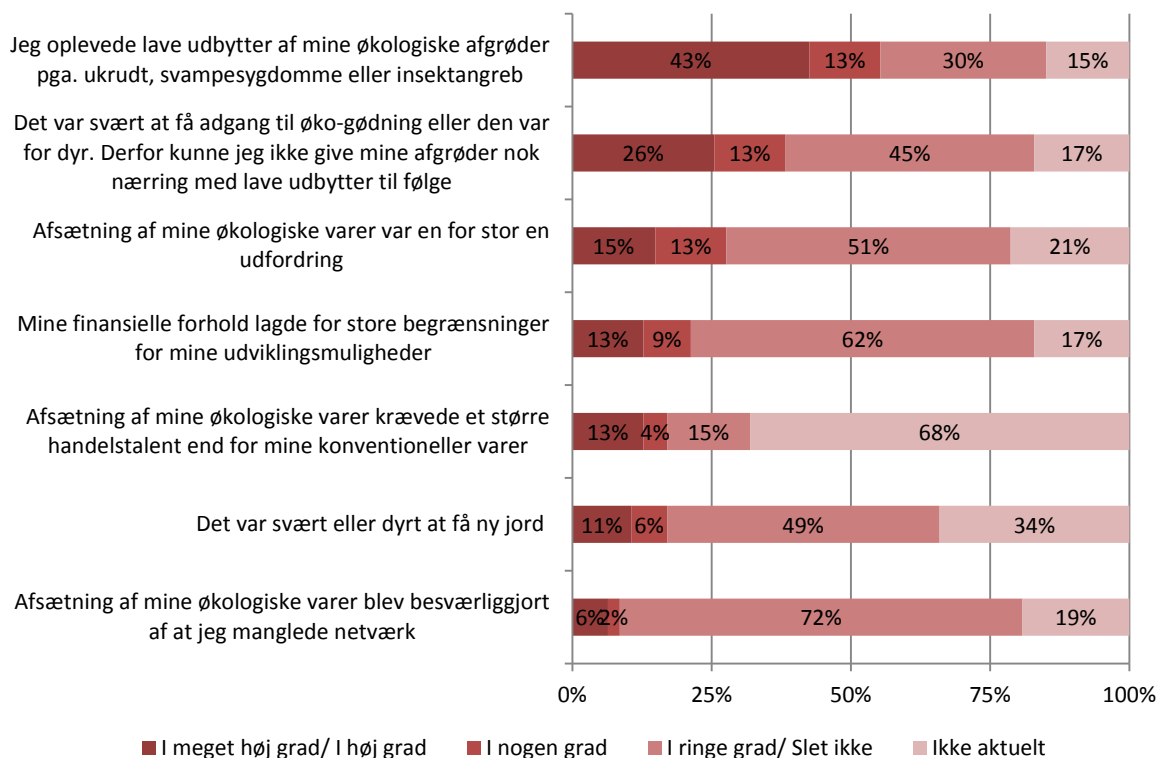
Undersøgelsen viser endvidere, at det kun er afgørende for ganske få tidligere økologer (6 %), at de er blevet rådet til tilbagelægning af en konsulent. 23 % svarer endvidere 'ikke aktuelt', hvilket indikerer, at de ikke har fået rådgivning omkring denne beslutning. Analysen viser endvidere en tendens til, at det i højere grad er landmændene på de mindre bedrifter under 100 ha som efterspørger faglige netværk, og der synes ligeledes at være større mangel på faglige netværk i Jylland end på øerne.

5.4 STRUKTURELLE FORHOLD

Analysen viser, at de strukturelle forhold som økologer fungerer i, har haft en afgørende betydning for mange af de tidligere økologers beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift. Lavere udbytte af afgrøderne pga. insektangreb, svampesygdomme og ukrudt karakteriseres som afgørende for 43 % (20) af de tidligere økologer. En stor del af disse formodes at være planteavlere, som ikke har behov for stor andel af flerårige afgrøder og derfor har særligt vanskeligt ved at bekæmpe rodukrudt. Svingende udbytter kan endvidere føre til ustabile indkomster for landmændene, hvis det ikke modsvares af højere afregningspriser, det giver en lavere økonomisk tryghed. På samme vis anfører 26 % (12), at manglende adgang til økologisk gødning er en udfordring, hvilket primært er et problem for planteavlere. Afsætningsmulighederne er en væsentlig barriere for de tidligere økologiske landmænd, flere af landmændene nævner således manglende eller usikre afsætningsmuligheder, som en vigtig årsag til at de stoppede som økologiske landmænd.

I dette afsnit undersøges betydningen af strukturelle forhold for landmændenes beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift. Betydningen af afsætningsmuligheder og adgang til gødning undersøges blandt andet. Og der sættes ligeledes fokus på ukrudt, svampesygdomme mv.

Afsnittet om strukturelle forhold vedrører de strukturer, som økologer fungerer i. Det er eksempelvis adgang til gødning, afsætning, finansielle forhold og adgang til ny jord. Betydningen af disse forhold for de tidligere økologers beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift analyseres nedenfor.

Figur 6: Tidligere økologer - strukturelle forhold

En væsentlig faktor for, at nogle økologer vælger at lægge tilbage til konventionel drift (blandt de vigtigste i hele undersøgelsen) er lave udbytter som følge af ukrudt, svampesygdomme og insektangreb. Således svarer 43 % (20), at lave udbytter enten i høj eller i meget høj grad, var afgørende for, at de valgte at lægge tilbage til konventionel drift, mens 30 % (14) svarer, at det kun i ringe grad eller slet ikke var afgørende. Problemstillingen omkring sygdomme og lave udbytter er vigtigere i Jylland, hvor 48 % (18) i høj grad finder det afgørende sammenlignet med 22 % (2) på øerne. Det er ligeledes mere afgørende for planteavlere end for andre producenter. Dem der oplevede de lave udbytter havde simple sædskifter med højst et 3-årligt sædskifte med kløvergræs og korn (55 % (11)) eller altid samme afgrøde (25 % (5)). 26 % (12) af de tidligere økologer svarer, at det er svært eller dyrt at få fat i økologisk gødning, hvorfor det er svært at give afgrøderne tilstrækkelig næring. Adgangen til økologisk gødning synes således at være en relativ vigtig faktor til at forklare hvorfor nogle vælger at lægge tilbage.

De strukturelle forhold i relation til krisen synes ikke at spille den store rolle for landmændene i forhold til tilbagelægning til konventionel drift. Blot 13 % (6) svarer, at det var afgørende for deres beslutning, at deres finansielle forhold lagde begrænsninger for deres udviklingsmuligheder. Og 11 % (5) svarer, at det var afgørende, at det var svært eller dyrt at få ny jord. Analysen viser, at der er en tendens til, at de finansielle forhold har spillet en mere afgørende rolle for afgørelsen om at lægge tilbage.

til konventionel drift på de store bedrifter over 100 ha end på de mindre bedrifter. Det viser sig endvidere, at problemstillingen med dyr eller svær tilgængelig jord er mere udbredt i Jylland end på øerne.

Økologernes afsætningsmuligheder er afdækket med tre spørgsmål. Besvarelserne, tyder ikke umiddelbart på, at økologer har store problemer med afsætning. Kun 15 % (7) svarer, at det i høj eller i meget høj grad er afgørende for deres beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift, at afsætningen af de økologiske varer er en stor udfordring. De få som havde problemer med afsætningen var dog primært de større bedrifter over 100 ha 13 % (6) svarer, at det kræver større handelstalent at afsætte økologiske varer, mens 68 % (32) dog ikke mener, at det er aktuelt. Men det er ikke konklusionen, når man spørger om, hvad de vigtigste grunde var, til at de stoppede som økologer. Flere nævner lave salgspriser og lav efterspørgsel. Dette gælder særligt mælkeproducenter.

6. Konventionelle landmænd

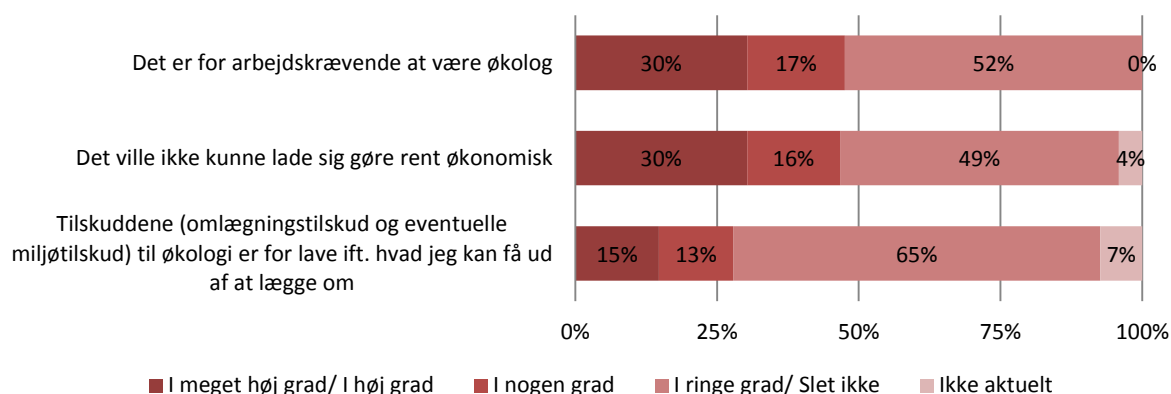
I det følgende præsenteres resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen blandt konventionelle landmænd. Formålet er, at analysere årsagerne til at landmændene ikke har valgt at omlægge til økologisk drift eller fravalgt det, herunder hvor meget økonomiske, miljømæssige, netværksmæssige eller strukturelle forhold betyder.

6.1 ØKONOMISKE FORHOLD

Analysen viser, at det primært er for lave salgspriser på økologiske varer, som er afgørende for at mange konventionelle landmænd ikke mener, at det vil være rentabelt at drive deres nuværende bedrift økologisk. Derimod synes tilskuddene – omlægningstilskud og miljøtilskud – ikke at være afgørende idet 65 % (79) svarer, at det i ringe grad eller slet ikke er afgørende.

I dette afsnit undersøges betydningen af økonomiske forhold for landmændenes fravalg af økologisk drift. Det undersøges blandt andet, hvorvidt landmændene synes, at tilskuddene er for lave i forhold til hvad man får ud af at lægge om. Derudover undersøges det om de konventionelle landmænd opfatter økologisk drift er mere arbejdskrævende, og hvor meget omkostningerne skal falde og salgspriserne stige for, at det er rentabelt at drive deres nuværende bedrift økologisk landbrug.

Figur 7: Konventionelle landmænd - økonomiske forhold



30 % (37) af de konventionelle landmænd angiver, at det er for arbejdskrævende at være økolog, og at det er en afgørende årsag til at de ikke driver økologisk drift. 52 % (63) angiver dog, at dette forhold kun i ringe grad eller slet ikke er afgørende. Det er særligt planteavlere, der forventer, at det er mere arbejdskrævende.

Der er en tendens til, at det er største landmænd over 200 ha, som anser det afgørende, at det ikke kan lade sig gøre økonomisk. Men der er ikke nogen sammenhæng med produktionstype. Årsagen til at det ikke kan lade sig gøre rent økonomisk er behovet for store investeringer i nyt produktionsudstyr, og at der er for lille indtjening. Nedenfor fremgår fire citater fra landmænd i undersøgelsen, som har besvaret spørgsmålet om, hvad der skal til for at de vil lægge om:

"Det skal, på længere sigt, være en større økonomisk sikkerhed i en omlægning."

"Jeg vil ikke lægge om, både fordi det ikke kan betale sig, at gøre det inden jeg stopper og går på pension. Derudover også fordi jeg ikke tror på økologi. Jeg mener ikke, at vi kan brødføde befolkningen udelukkende ved økologisk landbrug."

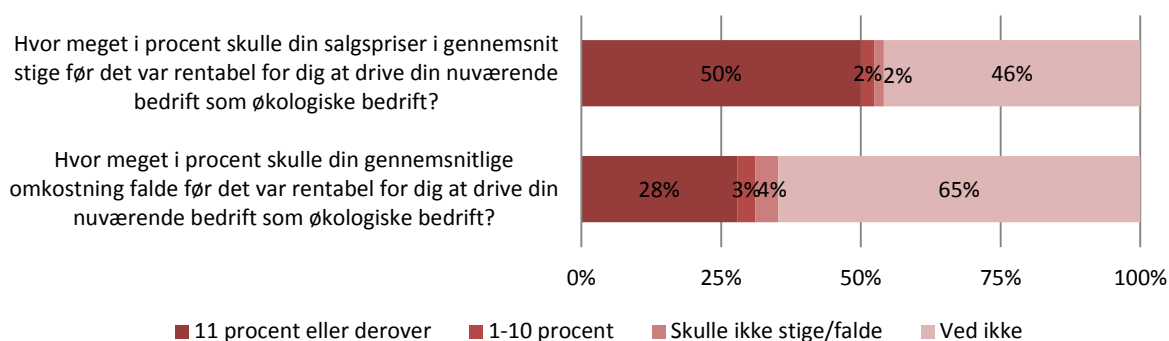
"Det er simpelthen et økonomisk spørgsmål. Jeg ville skulle ud og købe alt mit foder selv. Det ønsker jeg ikke, når jeg kan producere den selv i dag."

"Den økonomiske del skulle på plads – det skulle give større afkast. Derudover forestiller jeg mig en utrolig stor, og uoverskuelig arbejdsindsats ved at lægge om til økologi."

Blot 15 % (18) svarer, at omlægningstilskud og miljøtilskud er for lave i forhold til hvad man får ud af dem, og at det i høj eller meget høj grad er afgørende for at de har valgt ikke lægge om. Det er en væsentlig lavere andel end blandt de tidligere økologer, hvor 30 % (37) finder, at det i høj eller meget høj grad var afgørende for deres valg om at lægge tilbage til økologisk drift. Hele 65 % (79) af de konventionelle landmænd svarer, at det i ringe grad eller slet ikke er tilfældet. Analysen viser, at

landmænd med mindre bedrifter under 100 ha i højere grad finder det afgørende for deres beslutning, at tilskuddene er for lave end landmændene på de større bedrifter.

Figur 8: Konventionelle landmænd - priser

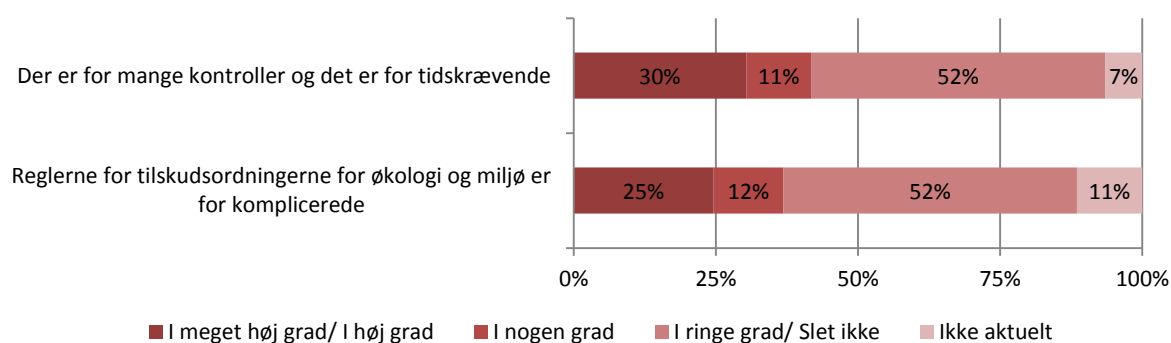


Henholdsvis 46 % (56) og 65 % (79) svarer 'ved ikke' til hvor mange procent salgspriserne i gennemsnit skal stige, og hvor meget omkostningerne i gennemsnit skal falde, for at det er rentabelt at drive deres nuværende bedrift økologisk. Det tyder på, at landmændene – ikke uventet – har svært ved at svare kvalificeret på dette spørgsmål. De øvrige besvarelser er stort set alle sammen i kategorien '11 procent eller derover'. Således mener 50 % (61) af de konventionelle landmænd, at salgspriser i gennemsnit skal stige med 11 procent eller derover for at det er rentabelt, at drive deres nuværende bedrift økologisk. Der er ikke nogen tydelig sammenhæng mellem holdningen til salgspriser og omkostninger i forhold til bedriftsstørrelse, produktionstype og geografi.

6.2 MILJØ- OG ØKOLOGIREGLER

Analysen viser, at miljø- og økologiregler i nogen grad er afgørende for, at de konventionelle landmænd ikke lægger om til økologisk drift. Der er 25 % (31) af de konventionelle landmænd, der i høj eller meget høj grad finder det afgørende, at reglerne for tilskudsordningerne for økologi og miljø er for komplicerede. Det er dog en lavere andel end blandt de tidligere økologer, hvor 32 % (39) svarede dette (se afsnit 5.2).

I dette afsnit undersøges betydningen af miljø- og økologiregler. Det undersøges hvorvidt landmændene tror, at reglerne er for komplicerede, og om de tror, at kontrollerne er for tidskrævende.

Figur 9: Konventionelle landmænd - regler og kontroller

30 % (37) svarer, at der er mange tidskrævende kontroller, og at det i høj eller meget høj grad er afgørende for, at de ikke vil lægge om til økologisk drift, og 25 % (31) svarer, at det er afgørende, at reglerne er for komplicerede. De 25 % (31) er en relativ lav andel set i lyset af, at 32 % (39) af de tidligere økologiske landmænd i høj eller meget høj grad mener, at det var afgørende for deres beslutning om at lægge tilbage til konventionel drift, at tilskudsreglerne var for komplicerede. Dette kan tyde på, at der generelt er en lav viden omkring, hvor komplicerede tilskudsreglerne egentlig er.

Det er specielt de landmænd, der har de største bedrifter over 200 ha, som svarer, at det i høj grad er afgørende for deres beslutning om ikke at drive økologisk drift, at der er for mange og tidskrævende kontroller. Det er specielt mælkeproducenter og producenter af oksekød (kødkvæg), som finder det afgørende, at tilskudsordningerne for økologi er for komplicerede. Således svarer 27 % (3) af oksekødsproducenterne og 32 % (7) af mælkeproducenterne, at det i høj grad er afgørende, mens det gælder for 20 % (9) af planteavlerne. En landmand siger følgende om reglerne, som begrundelse for at han ikke vil lægge om til økologisk drift:

"Reglerne skal ændres. Jeg skal bruge helt vilde mængder af økologisk foder til dyrene, og det er alt for dyrt. Ellers er muligheden, at jeg bliver selvforsynende ved at købe mere jord, og det er ikke rentabelt."

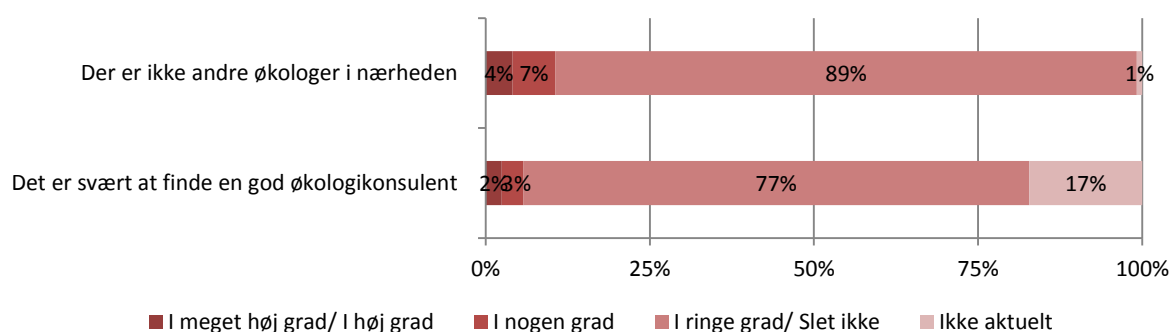
6.3 NETVÆRK OG KONSULENTER

Analysen viser, at nære faglige netværk og adgang til gode økologikonsulenter ikke er afgørende for, om en konventionel landmand lægger om til økologisk drift. Under 10 % erklærer sig således enige i spørgsmålene omkring netværk og konsulenter har været afgørende for deres valg om ikke at være økologer, disse spørgsmål vedrører adgang til god økologikonsulent og nære faglige netværk.

I dette afsnit undersøges betydningen af netværk og konsulenter for landmændenes beslutning om at lægge om til økologisk drift. Det undersøges om tilstedeværelsen af nære faglige netværk og gode økologikonsulenter er afgørende for denne beslutning.

På lige fod med de tidligere økologiske landmænd mener de konventionelle landmænd ikke, at det er svært at finde en god økologikonsulent. Blot 2 % (2) angiver, at dette i høj eller i meget høj grad er en afgørende faktor for, at de ikke har lagt om til økologisk drift. 4 % (5) angiver, at tilstedeværelsen af andre økologer i nærheden i høj grad er afgørende.

Figur 10: Konventionelle - netværk og konsulenter



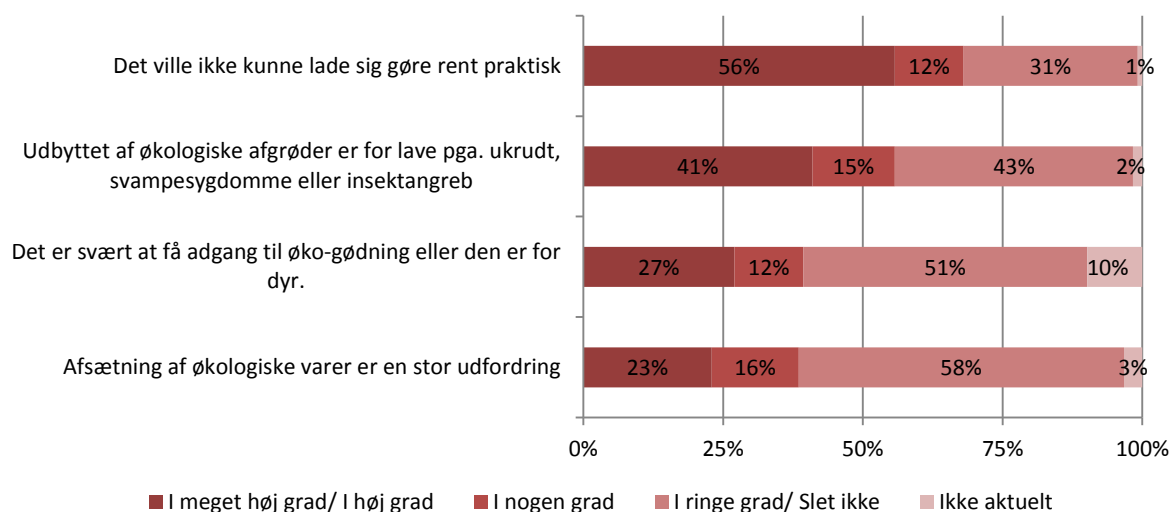
Analysen viser endvidere, at godt 30 % (37) af de konventionelle landmænd overvejer eller har overvejet, at lægge om til økologisk drift. Heraf har 23 % (28) besluttet sig for ikke at lægge om alligevel, hvoraf to har fået råd fra deres økologikonsulent om ikke at gennemføre omlægningen. Årsagen til at de ikke har lagt om alligevel er følgende: "Der var ikke nok jord, og jorden lå ikke rigtigt til at kørne kunne få græs" & "Det ville blive for dyrt og for besværligt". En undersøgelse blandt økologikonsulenter viser i relation til ovenstående, at det er relativt almindeligt at råde konventionelle landmænd til ikke at lægge om til økologisk drift, når det ikke kan lade sig gøre eller ikke er hensigtsmæssigt. Analysen viser, at landmændenes holdning til udsagnene ikke afhænger af bedriftsstørrelse, bedriftstype eller geografi.

6.4 STRUKTURELLE FORHOLD

Analysen viser, at den væsentligste årsag til at konventionelle landmænd ikke lægger om til økologisk drift er, at det ikke kan lade sig gøre rent praktisk. 56 % (68) angiver således, at det i høj eller meget høj grad er en afgørende faktor. 41 % (50) mener, at for lave udbytter er en afgørende faktor, hvilket svarer til niveauet blandt tidligere økologiske landmænd. Svær adgang til øko-gødning synes endvidere, at være af afgørende betydning for planteavlere og bedrifter på øerne.

I dette afsnit undersøges betydningen af strukturelle forhold for konventionelle landmænds valg om ikke at lægge om til økologisk drift. Betydningen af afsætningsmuligheder og adgang til gødning undersøges også.

Figur 11: Konventionelle landmænd - strukturelle forhold



56 % (68) af de konventionelle landmænd svarer, at det i høj eller meget høj grad er afgørende for deres beslutning om ikke at drive økologisk drift, at det ikke kan lade sig gøre rent praktisk. Det er det udsagn i undersøgelsen blandt de konventionelle landmænd, som er vigtigst. Analysen viser, at det i højere grad er planteavlere og svineproducenter end producenter af oksekød og mælkeproducenter, der mener, at det ikke kan lade sig gøre rent praktisk. Der er også en svag tendens til, at det er blandt de større landbrug over 100 ha, at der er størst skepsis. Analysen viser endvidere, at 20 ud af de 37 konventionelle landmænd som enten overvejer eller har overvejet at lægge om til økologisk drift svarer, at praktiske forhold i høj eller meget høj grad er afgørende. De praktiske forhindringer er meget håndgribelige og ofte af økonomisk karakter, idet det vil være forbundet med store økonomiske investeringer, at ændre produktionen til økologisk drift. To landmænd fremhæver følgende praktiske forhold:

"Jeg vil gerne omlægge til økologi, men det kan ikke lade sig gøre med mine sukkerroer."

"Det er bæredygtigt økonomisk, men nogle af mine produkter kan ikke laves økologisk i Danmark. Jeg har desuden ikke husdyr til gødning."

De konventionelle landmænd anser endvidere lave udbytter for en afgørende faktor. 41 % (50) tror, at udbytter ifm. økologisk drift er lave pga. ukrudt, svampesygdomme mv., hvilket i høj eller meget høj grad er afgørende for deres beslutning om ikke at drive økologisk drift. En lige så stor andel (43 %

(52)) mener dog, at det kun ringe grad eller slet ikke er afgørende. Ukrudt og lave udbytter antages primært for udfordringer blandt planteavlere.

27 % (33) mener, at det i høj eller meget høj grad er afgørende, at det er svært at få adgang til øko-gødning. Andelen er dog væsentlig større blandt landmændene på øerne (40 % (15)) end blandt dem i Jylland (21 % (18)), og det er også af større betydning for planteavlerne end for de øvrige producenter. En landmand siger følgende, om hvorfor han ikke vil lægge om til økologisk drift:

"Jeg vil ikke lægge om, da jeg ikke har dyr, og derfor skal skaffe naturgødningen et andet sted fra. Det er besværligt."

For 23 % (28) er det i høj eller meget høj grad afgørende, at afsætning af økologiske varer er en stor udfordring, mens 58 % (71) mener, at det kun i ringe grad eller slet ikke er afgørende. Afsætning synes altså ikke umiddelbart at være afgørende, men de åbne besvarelser peger dog i en anden retning. 30 % (37) af de konventionelle landmænd overvejer eller har overvejet at lægge om til økologisk drift, og heraf har 28 (75 %) besluttet sig for ikke at gøre det alligevel. Lige som det viste sig i undersøgelsen af de tidligere økologer, er udfordringer med afsætningen en væsentlig barrierer for de større konventionelle bedrifter. Således svarer 13 % (3) af bedrifterne under 100 ha, 23 % (12) af bedrifterne med mellem 100 og 200 ha og 28 % (13) af bedrifterne over 200 ha, at det i høj grad er et forhold, der er afgørende for deres beslutning om ikke at drive økologisk drift. Ud fra undersøgelsens åbne besvarelser tyder det på, at foruden de praktiske barrierer er manglende afsætningsmuligheder en barriere for mange, der gerne vil lægge om. Det gælder særligt inden for mælkeproduktion. En svarer eksempelvis:

"Mejeriet var ikke interesseret i, at jeg omlagde til økologi. Mejerierne havde økologer nok og var derfor ikke interesseret i at give en højere pris. Jeg var også den eneste landmand i området, så de skulle have en speciel tankbil ud kun til mig, så omkostningerne ville være for høje. Det er 8 år siden, men jeg har ikke overvejet det siden, så jeg ved ikke, hvordan det står til nu."

Parallelt med undersøgelserne blandt de konventionelle og tidligere økologiske landmænd har NaturErhvervstyrelsen gennemført en dataindsamling blandt økologikonsulenter, blandt andet med henblik på også at afdække denne problemstilling. 2/3 af konsulenterne svarer, at de en eller flere gange har frarådet konventionelle landmænd at lægge om til økologisk drift. Den oftest forekommende årsag er manglende eller usikre afsætningsmuligheder, og i den forbindelse fremhæver flere konsulenter dårlige afsætningsmuligheder for mælkeproducenter.

7. Bilag

7.1 UDVALGTE KRYDSTABELLER

7.1.1 Tidligere økologer

I hvilken grad var følgende økonomiske forhold afgørende for, at du blev konventionel?

Tabel 1: Min indkomst var mindre stabil som økolog, hvilket gav en lav økonomisk tryghed / Bedriftsstørrelse

	under 100 ha.	100 ha eller derover	Total
I meget høj grad afgørende	12 % (3)	18 % (4)	15 % (7)
I høj grad	12 % (3)	27 % (6)	19 % (9)
I nogen grad	24 % (6)	9 % (2)	17 % (8)
I ringe grad	24 % (6)	5 % (1)	15 % (7)
Slet ikke afgørende	16 % (4)	18 % (4)	17 % (8)
Ikke aktuelt	12 % (3)	23 % (5)	17 % (8)
Total	100 % (25)	100 % (22)	100 % (47)

Tabel 2: Der var for store udgifter forbundet med at drive økologisk drift / Bedriftsstørrelse

	under 100 ha.	100 ha eller derover	Total
I meget høj grad afgørende	12 % (3)	23 % (5)	17 % (8)
I høj grad	8 % (2)	18 % (4)	13 % (6)
I nogen grad	24 % (6)	14 % (3)	19 % (9)
I ringe grad	12 % (3)	14 % (3)	13 % (6)
Slet ikke afgørende	32 % (8)	14 % (3)	23 % (11)
Ikke aktuelt	12 % (3)	18 % (4)	15 % (7)
Total	100 % (25)	100 % (22)	100 % (47)

Tabel 3: Tilskuddene (omlægningstilskud og eventuelle miljøtilskud) til økologi var for lave ift. hvad jeg fik ud af dem. / Bedriftsstørrelse

	under 100 ha.	100 ha eller derover	Total
I meget høj grad afgørende	24 % (6)	9 % (2)	17 % (8)
I høj grad	16 % (4)	9 % (2)	13 % (6)
I nogen grad	20 % (5)	9 % (2)	15 % (7)
I ringe grad	12 % (3)	9 % (2)	11 % (5)
Slet ikke afgørende	20 % (5)	27 % (6)	23 % (11)
Ikke aktuelt	8 % (2)	36 % (8)	21 % (10)
Total	100 % (25)	100 % (22)	100 % (47)

Tabel 4: Hvor meget i % skulle dine salgspriser i gennemsnit stige før det var rentabelt at drive din daværende økologiske bedrift? / Bedriftsstørrelse

	under 100 ha.	100 ha eller derover	Total
1-5%	8 % (2)	0 % (0)	4 % (2)
6-10%	8 % (2)	14 % (3)	11 % (5)
11-15%	0 % (0)	9 % (2)	4 % (2)
Over 15%	36 % (9)	50 % (11)	43 % (20)
Skulle ikke stige	12 % (3)	5 % (1)	9 % (4)
Ved ikke	36 % (9)	23 % (5)	30 % (14)
Total	100 % (25)	100 % (22)	100 % (47)

Tabel 5: Gav økologireglerne dig særlige problemer i forhold til dit dyrehold? / Landsdel

	Jylland	Øerne	Total
I meget høj grad	24 % (9)	0 % (0)	19 % (9)
I høj grad	16 % (6)	11 % (1)	15 % (7)
I nogen grad	11 % (4)	0 % (0)	9 % (4)
I ringe grad	13 % (5)	56 % (5)	21 % (10)
Slet ikke	16 % (6)	11 % (1)	15 % (7)
Ikke aktuelt	21 % (8)	22 % (2)	21 % (10)
Total	100 % (38)	100 % (9)	100 % (47)

Tabel 6: Der manglede erfagrunder/staldskoler eller lignende faglige netværk for økologer i nærområdet / Landsdel

	Jylland	Øerne	Total
I meget høj grad afgørende	3 % (1)	0 % (0)	2 % (1)
I høj grad	8 % (3)	0 % (0)	6 % (3)
I nogen grad	3 % (1)	11 % (1)	4 % (2)
I ringe grad	13 % (5)	11 % (1)	13 % (6)
Slet ikke afgørende	47 % (18)	67 % (6)	51 % (24)
Ikke aktuelt	26 % (10)	11 % (1)	23 % (11)
Total	100 % (38)	100 % (9)	100 % (47)

Tabel 7: I hvilken grad var følgende forhold omkring afgrøder og sædskifte afgørende for at du blev konventionel?

Jeg oplevede lave udbytter af mine økologiske afgrøder pga. ukrudt, svampesygdomme eller insektangreb / Landsdel

	Jylland	Øerne	Total
I meget høj grad afgørende	24 % (9)	11 % (1)	21 % (10)
I høj grad	24 % (9)	11 % (1)	21 % (10)
I nogen grad	13 % (5)	11 % (1)	13 % (6)
I ringe grad	11 % (4)	11 % (1)	11 % (5)
Slet ikke afgørende	13 % (5)	44 % (4)	19 % (9)
Ikke aktuelt	16 % (6)	11 % (1)	15 % (7)
Total	100 % (38)	100 % (9)	100 % (47)

Tabel 8: I hvilken grad var følgende forhold omkring afgrøder og sædskifte afgørende for at du blev konventionel?

Jeg oplevede lave udbytter af mine økologiske afgrøder pga. ukrudt, svampesygdomme eller insektangreb / Primær produktion

	Plante (majs hvede, byg, rug, havre etc)	Grovfoder (majs, lucerne, græs, etc)	Svin	Oksekød (Køer)	Mælk produktion	Andre	Total
I meget høj grad afgørende	35 % (8)	14 % (1)	0 % (0)	0 % (0)	12 % (1)	0 % (0)	21 % (10)
I høj grad	26 % (6)	0 % (0)	0 % (0)	33 % (1)	25 % (2)	33 % (1)	21 % (10)
I nogen grad	17 % (4)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	25 % (2)	0 % (0)	13 % (6)
I ringe grad	4 % (1)	29 % (2)	0 % (0)	0 % (0)	25 % (2)	0 % (0)	11 % (5)
Slet ikke afgørende	9 % (2)	29 % (2)	100 % (3)	33 % (1)	12 % (1)	0 % (0)	19 % (9)
Ikke aktuelt	9 % (2)	29 % (2)	0 % (0)	33 % (1)	0 % (0)	67 % (2)	15 % (7)
Total	100 % (23)	100 % (7)	100 % (3)	100 % (3)	100 % (8)	100 % (3)	100 % (47)

Tabel 9: I hvilken I hvilken grad var følgende forhold omkring afgrøder og sædskifte afgørende for at du blev konventionel?

Jeg oplevede lave udbytter af mine økologiske afgrøder pga. ukrudt, svampesygdomme eller insektangreb

	Beskriv dit sædskifte:					Total
	Jeg havde altid samme afgrøde	Mit sædskifte fulgte de afgrøder der gav den bedste pris	Mit sædskifte var 3 årigt med kløvergræs og korn	Mit sædskifte var 5 årigt med kløvergræs, korn og højbærdfaf	Andet sædskifte, noter:	
I meget høj grad afgørende	2	1	4	1	2	10
I høj grad	3	0	7	0	0	10
Total	5	1	11	1	2	20

Tablet 10: Mine finansielle forhold lagde for store begrænsninger for mine udviklingsmuligheder / Bedriftsstørrelse

	under 100 ha.	100 ha eller derover	Total
I meget høj grad afgørende	0 % (0)	5 % (1)	2 % (1)
I høj grad	8 % (2)	14 % (3)	11 % (5)
I nogen grad	8 % (2)	9 % (2)	9 % (4)
I ringe grad	28 % (7)	18 % (4)	23 % (11)
Slet ikke afgørende	48 % (12)	27 % (6)	38 % (18)
Ikke aktuelt	8 % (2)	27 % (6)	17 % (8)
Total	100 % (25)	100 % (22)	100 % (47)

Tabel 11: I hvilken grad var følgende strukturelle forhold afgørende for, at du blev konventionel?**Det var for svært eller dyrt at få ny jord/ Landsdel**

	Jylland	Øerne	Total
I meget høj grad afgørende	8 % (3)	0 % (0)	6 % (3)
I høj grad	5 % (2)	0 % (0)	4 % (2)
I nogen grad	5 % (2)	11 % (1)	6 % (3)
I ringe grad	11 % (4)	11 % (1)	11 % (5)
Slet ikke afgørende	39 % (15)	33 % (3)	38 % (18)
Ikke aktuelt	32 % (12)	44 % (4)	34 % (16)
Total	100 % (38)	100 % (9)	100 % (47)

Tabel 12: I hvilken grad var følgende <u>økonomiske forhold afgørende for, at du blev konventionel?**Afsætning af mine økologiske varer var en for stor en udfordring/ Bedriftsstørrelse**

	under 100 ha.	100 ha eller derover	Total
I meget høj grad afgørende	4 % (1)	18 % (4)	11 % (5)
I høj grad	4 % (1)	5 % (1)	4 % (2)
I nogen grad	16 % (4)	9 % (2)	13 % (6)
I ringe grad	16 % (4)	18 % (4)	17 % (8)
Slet ikke afgørende	44 % (11)	23 % (5)	34 % (16)
Ikke aktuelt	16 % (4)	27 % (6)	21 % (10)
Total	100 % (25)	100 % (22)	100 % (47)

7.1.2 Konventionelle landmænd

Tabel 13: I hvor høj grad er disse forhold afgørende for at du endnu ikke har valgt at omlægge til økologisk drift eller fravalgt det.

Jeg tror det er for arbejdskrævende at være økolog / Hvad er din primære produktion?

	Plante (majs hvede, byg, rug, havre etc)	Grovfoder (majs, lucerne, græs, etc)	Svin	Oksekød (kødkvæg)	Mælk produktion	Andre, angiv venligst:	Total
I meget høj grad afgørende	20 % (9)	0 % (0)	15 % (6)	0 % (0)	14 % (3)	0 % (0)	15 % (18)
I høj grad	18 % (8)	0 % (0)	22 % (9)	9 % (1)	5 % (1)	0 % (0)	16 % (19)
I nogen grad	16 % (7)	0 % (0)	20 % (8)	27 % (3)	9 % (2)	33 % (1)	17 % (21)
I ringe grad	2 % (1)	0 % (0)	10 % (4)	0 % (0)	18 % (4)	0 % (0)	7 % (9)
Slet ikke afgørende	44 % (20)	0 % (0)	34 % (14)	64 % (7)	55 % (12)	67 % (2)	45 % (55)
Ved ikke	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)
Total	100 % (45)	0 % (0)	100 % (41)	100 % (11)	100 % (22)	100 % (3)	100 % (122)

Tabel 14: Det ville ikke kunne lade sig gøre rent økonomisk / Bedriftstørrelse

	under 100 ha.	ml. 100 og 200 ha.	over 200 ha.	Total
I meget høj grad afgørende	26 % (6)	19 % (10)	35 % (16)	26 % (32)
I høj grad	9 % (2)	2 % (1)	4 % (2)	4 % (5)
I nogen grad	0 % (0)	19 % (10)	22 % (10)	16 % (20)
I ringe grad	17 % (4)	23 % (12)	4 % (2)	15 % (18)
Slet ikke afgørende	43 % (10)	34 % (18)	30 % (14)	34 % (42)
Ved ikke	4 % (1)	4 % (2)	4 % (2)	4 % (5)
Total	100 % (23)	100 % (53)	100 % (46)	100 % (122)

Tabel 15: Jeg tror tilskuddene (omlægningstilskud og eventuelle miljøtilskud) til økologi er for lave ift. hvad jeg kan få ud af at lægge om / Bedriftsstørrelse

	under 100 ha.	ml. 100 og 200 ha.	over 200 ha.	Total
I meget høj grad afgørende	9 % (2)	4 % (2)	4 % (2)	5 % (6)
I høj grad	9 % (2)	11 % (6)	9 % (4)	10 % (12)
I nogen grad	0 % (0)	9 % (5)	24 % (11)	13 % (16)
I ringe grad	13 % (3)	8 % (4)	4 % (2)	7 % (9)
Slet ikke afgørende	65 % (15)	60 % (32)	50 % (23)	57 % (70)
Ved ikke	4 % (1)	8 % (4)	9 % (4)	7 % (9)
Total	100 % (23)	100 % (53)	100 % (46)	100 % (122)

Tabel 16: Jeg tror der er for mange kontroller og det er for tidskrævende / Bedriftsstørrelse

	under 100 ha.	ml. 100 og 200 ha.	over 200 ha.	Total
I meget høj grad afgørende	13 % (3)	2 % (1)	13 % (6)	8 % (10)
I høj grad	22 % (5)	13 % (7)	33 % (15)	22 % (27)
I nogen grad	4 % (1)	15 % (8)	11 % (5)	11 % (14)
I ringe grad	9 % (2)	8 % (4)	4 % (2)	7 % (8)
Slet ikke afgørende	48 % (11)	51 % (27)	37 % (17)	45 % (55)
Ved ikke	4 % (1)	11 % (6)	2 % (1)	7 % (8)
Total	100 % (23)	100 % (53)	100 % (46)	100 % (122)

Tabel 17: Reglerne for tilskudsordningerne for økologi og miljø er for komplicerede / Hvad er din primære produktion?

	Plante (majs, hvede, byg, rug, havre etc)	Grovfoder (majs, lucerne, græs, etc)	Svin	Oksekød (kødkvæg)	Mælk produktion	Andre, angiv venligst:	Total
I meget høj grad afgørende	4 % (2)	0 % (0)	7 % (3)	18 % (2)	18 % (4)	33 % (1)	10 % (12)
I høj grad	16 % (7)	0 % (0)	17 % (7)	9 % (1)	14 % (3)	0 % (0)	15 % (18)
I nogen grad	11 % (5)	0 % (0)	12 % (5)	9 % (1)	14 % (3)	33 % (1)	12 % (15)
I ringe grad	4 % (2)	0 % (0)	10 % (4)	0 % (0)	5 % (1)	0 % (0)	6 % (7)
Slet ikke afgørende	56 % (25)	0 % (0)	39 % (16)	64 % (7)	32 % (7)	33 % (1)	46 % (56)
Ved ikke	9 % (4)	0 % (0)	15 % (6)	0 % (0)	18 % (4)	0 % (0)	11 % (14)
Total	100 % (45)	0 % (0)	100 % (41)	100 % (11)	100 % (22)	100 % (3)	100 % (122)

Nu vil jeg nævne en række forhold omkring økologisk drift. I hvor høj grad er disse forhold afgørende for at du endnu ikke har valgt at omlægge til økologisk drift eller fravalgt det.

Tabel 18: Det ville ikke kunne lade sig gøre rent praktisk / Hvad er din primære produktion?

	Plante (majs, hvede, byg, rug, havre etc)	Grovfoder (majs, lucerne, græs, etc)	Svin	Oksekød (kødkvæg)	Mælk produktion	Andre, angiv venligst:	Total
I meget høj grad afgørende	56 % (25)	0 % (0)	44 % (18)	18 % (2)	32 % (7)	0 % (0)	43 % (52)
I høj grad	4 % (2)	0 % (0)	24 % (10)	9 % (1)	14 % (3)	0 % (0)	13 % (16)
I nogen grad	4 % (9)	0 % (0)	15 % (6)	36 % (4)	5 % (1)	0 % (0)	12 % (15)
I ringe grad	2 % (1)	0 % (0)	10 % (4)	27 % (3)	23 % (5)	33 % (1)	11 % (14)
Slet ikke afgørende	29 % (13)	0 % (0)	7 % (3)	9 % (1)	23 % (5)	67 % (2)	20 % (24)
Ved ikke	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	5 % (1)	0 % (0)	1 % (1)
Total	100 % (45)	0 % (0)	100 % (41)	100 % (11)	100 % (22)	100 % (3)	100 % (122)

Tabel 19: Det er svært at få adgang til øko-gødning eller den er for dyr. / Landsdel

	Jylland	Øerne	Total
I meget høj grad afgørende	7 % (6)	24 % (9)	12 % (15)
I høj grad	14 % (12)	16 % (6)	15 % (18)
I nogen grad	11 % (9)	16 % (6)	12 % (15)
I ringe grad	2 % (2)	3 % (1)	2 % (3)
Slet ikke afgørende	54 % (46)	35 % (13)	48 % (59)
Ved ikke	12 % (10)	5 % (2)	10 % (12)
Total	100 % (85)	100 % (37)	100 % (122)

Tabel 20: Jeg tror afsætning af økologiske varer er en stor udfordring / Bedriftsstørrelse

	under 100 ha.	ml. 100 og 200 ha.	over 200 ha.	Total
I meget høj grad afgørende	0 % (0)	4 % (2)	11 % (5)	6 % (7)
I høj grad	13 % (3)	19 % (10)	17 % (8)	17 % (21)
I nogen grad	17 % (4)	15 % (8)	15 % (7)	16 % (19)
I ringe grad	17 % (4)	9 % (5)	9 % (4)	11 % (13)
Slet ikke afgørende	52 % (12)	49 % (26)	43 % (20)	48 % (58)
Ved ikke	0 % (0)	4 % (2)	4 % (2)	3 % (4)
Total	100 % (23)	100 % (53)	100 % (46)	100 % (122)

Tabel 21: Jeg tror afsætning af økologiske varer er en stor udfordring / Bedriftsstørrelse

	under 100 ha.	ml. 100 og 200 ha.	over 200 ha.	Total
I meget høj grad afgørende	0 % (0)	4 % (2)	11 % (5)	6 % (7)
I høj grad	13 % (3)	19 % (10)	17 % (8)	17 % (21)
I nogen grad	17 % (4)	15 % (8)	15 % (7)	16 % (19)
I ringe grad	17 % (4)	9 % (5)	9 % (4)	11 % (13)
Slet ikke afgørende	52 % (12)	49 % (26)	43 % (20)	48 % (58)
Ved ikke	0 % (0)	4 % (2)	4 % (2)	3 % (4)
Total	100 % (23)	100 % (53)	100 % (46)	100 % (122)

7.2 SPØRGESKEMA: UNDERSØGELSE BLANDT TIDLIGERE ØKOLOGISKE LANDMÆND

[CATI intro]

Goddag, mit navn er ... jeg ringer fra Epinion.

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri gennemfører i øjeblikket en undersøgelse der skal afdække årsager til at økologiske landmænd lægger tilbage til konventionel drift.

Undersøgelsen gennemføres i samarbejde med virksomheden Epinion.

Undersøgelsen skal bidrage med viden, som kan anvendes til at forbedre forholdene for økologisk

drift i Danmark.

Vi håber, at du vil deltage i undersøgelsen, som tager omkring 15 minutter at gennemføre.

Da du tidligere har drevet økologisk landbrug er din holdning af stor betydning og interesse for NaturErhvervstyrelsens videre arbejde.

[Til interviewer: Gennemførelse af telefoninterview er første prioritet. En høj svarprocent er vigtig]

[1 - single]

- 1. Respondenten vil gerne deltage i telefoninterview
- 2. Respondenten vil gerne have et link tilsendt på e-mail:
- 3. Respondenten nægter at deltage

[Condition 1= 3]

[2 - single]

Hvorfor ønsker du ikke at deltage?

- 1. Noter: [\[Filtered\]](#)

[WEB intro]

Kære @Info1,

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri gennemfører i øjeblikket en undersøgelse der skal afdække årsager til at økologiske landmænd lægger tilbage til konventionel drift. Undersøgelsen gennemføres i samarbejde med virksomheden Epinion. Undersøgelsen skal bidrage med viden, som kan anvendes til at forbedre forholdene for økologisk drift i Danmark.

Da du tidligere har drevet økologisk landbrug er din holdning af stor betydning og interesse for NaturErhvervstyrelsens videre arbejde.

Med venlig hilsen

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

[3 - single]

Nævn i prioriteret rækkefølge de tre vigtigste årsager til at du blev landmand - den vigtigste først:

- 1. Nævn:

[4 - single]

Hvad var de tre vigtigste årsager til at du blev økologisk landmand?

- 1. Noter venligst:

[5 - single]

Hvad var de tre vigtigste årsager til at du stoppede som økologisk landmand?

1. Noter venligst:

[6 - single]

Var du med til at beslutte både at lægge om til økologi og tilbage igen?

- 1. Både lægge om til økologi og tilbage igen
- 2. Kun at lægge tilbage fra økologi
- 3. Kun at lægge om til økologi

[7 - single]

Skete omlægningen til økologi eller tilbagelægningen til konventionel drift som led i et generationsskifte?

- 1. Nej, hverken omlægningen til økologi eller tilbagelægningen til konventionel drift
- 2. Ja, omlægningen til økologi
- 3. Ja, tilbagelægningen til konventionel drift

[8 - multiple]

Hvad producerede du primært som økolog på gården (angiv procent af din indtjening for hver kategori)?

- 1. Plante (majs hvede, byg, rug, havre etc)
- 2. Grovfoder (majs, lucerne, græs, etc)
- 3. Svin
- 4. Oksekød (Køer)
- 5. Mælk produktion
- 6. Andre

[Condition 6.6 >0]

[9 - single]

Andre, angiv:

1. Noter venligst:

[10 - multiple]

Hvor mange procent af din jord kan klassificeres under en af de følgende jordbundstyper?

- 1. Sandjord
- 2. Sandblandet lerjord
- 3. Siltjord
- 4. Svær lerjord og siltjord
- 5. Lerjord
- 6. Andet

[Condition 8.6 >0]*[11 - single]*

Andet, nævn:

- 1. Noter venligst:
- 2. Ved ikke

[Arbejdskraft før og nu]

Nu vil jeg stille dig nogle spørgsmål omkring dit arbejdskraftsbehov da du var økolog og nu.

[12 - single]

Hvor mange familiemedlemmer hjalp til da du var økolog?

- 1. 0
- 2. 1
- 3. 2
- 4. 3
- 5. Flere end 3

[13 - single]

Hvor mange lønnede medhjælpere havde du da du var økolog?

- 1. 0
- 2. 1
- 3. 2
- 4. 3
- 5. Flere end 3

[14 - single]

Hvor mange familiemedlemmer hjælper til dag?

- 1. 0
- 2. 1
- 3. 2
- 4. 3
- 5. Flere end 3

[15 - single]

Hvor mange lønnede medhjælpere har du i dag?

- 1. 0
- 2. 1
- 3. 2
- 4. 3
- 5. Flere end 3

[Naboer og konsulenter]**[Naboer og konsulenter]**

I hvilken grad var følgende <u>forhold vedr. naboer og konsulenter afgørende for, at du blev konventionel?</u>

[16 - single]

Det var svært at finde en god økologi konsulent

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

[17 - single]

Jeg blev rådgivet af min konsulent til at lægge tilbage til konventionel drift

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

[18 - single]

Der manglede erfagrunder/staldskoler eller lignende faglige netværk for økologer i nærområdet

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

[19 - single]

Er der andre ting ifm. naboer, konsulenter eller banker, som var afgørende for at du blev konventionel?

- 1. Noter venligst:
- 2. Ved ikke

[Afgroeder og sædskifte]

[20 - single]

I hvilken grad var følgende <u>forhold omkring afgrøder og sædskifte afgørende for at du blev konventionel?</u>

Jeg oplevede lave udbytter af mine økologiske afgrøder pga. ukrudt, svampesygdomme eller insektangreb

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

[Condition 20= 1 OR 20= 2]*[21 - single]*

Beskriv dit sædskifte:

- 1. Jeg havde altid samme afgrøde
- 2. Mit sædskifte fulgte de afgrøder der gav den bedste pris
- 3. Mit sædskifte var 3 årigt med kløvergræs og korn
- 4. Mit sædskifte var 5 årigt med kløvergræs, korn og højbærdefgrøder
- 5. Andet sædskifte, noter:

[Økonomiske forhold]**I hvilken grad var følgende <u>økonomiske forhold afgørende for, at du blev konventionel?</u>***[22 - single]**Min indkomst var mindre stabil som økolog, hvilket gav en lav økonomisk tryghed*

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

*[23 - single]**Afsætning af mine økologiske varer var en for stor en udfordring*

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

*[24 - single]**Afsætning af mine økologiske varer krævede et større handelstalend end for mine konventioneller varer*

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad

- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

[25 - single]

Afsætning af mine økologiske varer blev besværliggjort af at jeg manglede netværk

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

[26 - single]

Tilskuddene (omlægningsstilskud og eventuelle miljøtilskud) til økologi var for lave ift. hvad jeg fik ud af dem

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

[27 - single]

Det var for arbejdskrævende at være økolog

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

[28 - single]

Der var for store udgifter forbundet med at drive økologisk drift

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

[29 - single]

Er der andre økonomiske forhold som har været afgørende for at du blev konventionel?

- 1. Noter venligst:
- 2. Ved ikke

[Miljø- og økologiregler]

[30 - single]

I hvilken grad var følgende miljø- og økologiregler afgørende for, at du blev konventionel?

Reglerne for tilskudsordningerne for økologi og miljø var for komplicerede

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

[Condition 30= 1 OR 30= 2 OR 30= 3]

[31 - single]

Brugte du en konsulent til at søge tilskuddene eller gjorde du det selv?

- 1. Selv
- 2. Konsulent
- 3. Andet - noter:
- 4. Ved ikke

[32 - single]

Havde du et ønske om at sprøjte omkring din privatbolig?

- 1. I meget høj grad
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke
- 6. Ikke aktuelt

[33 - single]

Gav økologireglerne dig særlige problemer i forhold til dit dyrehold?

- 1. I meget høj grad
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke
- 6. Ikke aktuelt

[Condition 33= 1 OR 33= 2]

[34 - single]

Hvilke regler gav problemer?

- 1. Noter venligst:

[35 - single]

Problemer med overtrædelser af økologireglerne

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

[Condition 35= 1 OR 35= 2]*[36 - single]*

Hvor tit eller mange overtrædelser af økologireglerne havde du?

- 1. Ved hver kontrol
- 2. En gang i mellem
- 3. Det var en speciel overtrædelse eller regel jeg ikke ville finde mig i, noter:
- 4. Andet

[Condition 36= 4]*[37 - single]*

Andet, noter:

- 1. Noter venligst:

*[38 - single]**Der var for mange kontroller, det var ubehageligt og det var for tidskrævende*

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

[Condition 38= 1 OR 38= 2]*[39 - single]*

Hjalp det at blive konventionel?

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

*[40 - single]**Har du andre kommentarer i relation til miljø- og økologireglerne eller kontrollerne?*

- 1. Noter venligst:
- 2. Ved ikke

[Strukturelle]

I hvilken grad var følgende strukturelle forhold afgørende for, at du blev konventionel?

[41 - single]

Det var for svært eller dyrt at få ny jord

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

[42 - single]

Det var svært at få adgang til øko-gødning eller den var for dyr. Derfor kunne jeg ikke give mine afgrøder nok næring med lave udbytter til følge

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

[43 - single]

Mine finansielle forhold lagde for store begrænsninger for mine udviklingsmuligheder

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ikke aktuelt

[Priser]

[44 - single]

Hvor meget i % skulle din salgs priser i gennemsnit stige før det var rentabelt at drive din daværende økologiske bedrift?

- 1. 1-5%
- 2. 6-10%
- 3. 11-15%
- 4. Over 15%
- 5. Skulle ikke stige
- 6. Ved ikke

[45 - single]

Hvor meget i % skulle dine indkøbs priser i gennemsnit falde før det var rentabelt at drive din daværende økologiske bedrift?

- 1. 1-5%
- 2. 6-10%
- 3. 11-15%
- 4. Over 15%
- 5. Skulle ikke stige
- 6. Ved ikke

[46 - single]

Hvad skal der til, for at du lægger tilbage til økologi?

- 1. Noter venligst:
- 2. Jeg ønsker ikke at lægge tilbage til økologi igen, fordi...

[Condition 46= 2]

[47 - single]

Hvorfor ønsker du ikke at lægge om til økologi igen?

- 1. Noter venligst:

[48 - multiple]

Hvad er din uddannelse?

- 1. Folkeskole/ Landmand
- 2. Grøn Bevis
- 3. Teknikker
- 4. Agronom/ hortonom
- 5. Andet, skriv:

[End of Interview]

7.3 SPØRGESKEMA: UNDERSØGELSE BLANDT KONVENTIONELLE LANDMÆND

[CATI intro]

Goddag, mit navn er X, jeg ringer fra Epinion.

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri gennemfører i øjeblikket en undersøgelse om holdninger til økologisk drift, og om hvorfor der ikke er flere landmænd der lægger om til økologisk drift.

Undersøgelsen gennemføres i samarbejde med virksomheden Epinion.

Undersøgelsen skal bidrage med viden, som kan anvendes til at overveje indsatser for at fremme omlægningen til økologisk drift i Danmark.

Undersøgelsen er kort. Vi håber, at du vil deltage, det tager 5-7 minutter at gennemføre. Dine holdninger er af stor betydning og interesse for NaturErhvervstyrelsens videre arbejde.

[Til interviewer: Gennemførelse af telefoninterview er første prioritet. En høj svarprocent er vigtig]

[1 - single]

- 1. Respondenten vil gerne deltage i telefoninterview
- 2. Respondenten vil gerne have et link tilsendt på e-mail:
- 3. Respondenten nægter at deltage

[Condition 1= 3]

[2 - single]

Hvorfor ønsker du ikke at deltage?

- 1. Noter

[WEB intro]

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri gennemfører i øjeblikket en undersøgelse der skal afdække årsager til at økologiske landmænd lægger tilbage til konventionel drift. Undersøgelsen gennemføres i samarbejde med virksomheden Epinion. Undersøgelsen skal bidrage med viden, som kan anvendes til at forbedre forholdene for økologisk drift i Danmark.

Da du tidligere har drevet økologisk landbrug er din holdning af stor betydning og interesse for NaturErhvervstyrelsens videre arbejde.

Med venlig hilsen

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

[3 - multiple]

Hvad er din primære produktion (angiv procent af din indtjening for hver kategori)?

- 1. Plante (majs hvede, byg, rug, havre etc)
- 2. Grovfoder (majs, lucerne, græs, etc)
- 3. Svin
- 4. Oksekød (kødkvæg)
- 5. Mælk produktion
- 6. Andre, angiv venligst:

[4 - single]

Hvor mange år har du været landmand?

- 1. Under 1 år
- 2. 1-5 år
- 3. 6-10 år
- 4. 11-15 år
- 5. Mere end 15 år

[5 - multiple]

Hvad er din uddannelse?

- 1. Folkeskole/ Landmand
- 2. Grøn Bevis
- 3. Teknikker
- 4. Agronom/ hortonom
- 5. Andet, skriv:

[6 - multiple]

Hvor mange procent af din jord kan klassificeres under en af de følgende jordbundstyper?

- 1. Sandjord
- 2. Sandblandet lerbund
- 3. Siltjord
- 4. Svær lerbund og siltjord
- 5. Lerbund
- 6. Andet

[Condition 6.6 >0]

[7 - single]

Andet, nævn:

- 1. Noter venligst:
- 2. Ved ikke

[8 - single]

Hvor stor en del af jorden ejer du selv?

- 1. Intet
- 2. 1-25 %
- 3. 26-50 %
- 4. 51-75 %
- 5. 76-99 %
- 6. Al jorden
- 7. Ved ikke

[9 - single]

Er der tinglyste gyllespredningsaftaler på din jord eller andet der gør, at andre har ret til at sprede gylle på dine arealer?

- 1. Intet
- 2. 1-25 %
- 3. 26-50 %
- 4. 51-75 %
- 5. 76-99 %
- 6. Al jorden
- 7. Ved ikke

[Arbejdskraft før og nu]

[10 - single]

Nu vil jeg stille dig nogle spørgsmål omkring dit arbejdskrftsbehov.

Hvor mange familiemedlemmer hjælper til?

- 1. 0
- 2. 1
- 3. 2
- 4. 3
- 5. Flere end 3

[11 - single]

Hvor mange lønnede medhjælpere har du?

- 1. 0
- 2. 1
- 3. 2
- 4. 3
- 5. Flere end 3

[Økologi]

[12 - single]

Overvejer du eller har du overvejet at lægge om til økologi?

- 1. Ja jeg overvejer det
- 2. Ja jeg har overvejet det, men besluttede mig for ikke at lægge om
- 3. Nej Ikke decideret overvejet det, men er ikke afvisende
- 4. Nej aldrig nogen sinde

[Condition 12= 2 OR 12= 3 OR 12= 4]

[13 - multiple]

Er du blevet rådet af nogen til at lade være med at lægge om til økologi?

- 1. Ja, min egen konsulent
- 2. Ja, en økologikonsulent
- 3. Ja, en anden økolog

- 4. Ja, min nabo
- 5. Ja, mit netværk (erfagruppe, staldskole)
- 6. Ja, min bank
- 7. Ja, andre - noter:
- 8. Nej, Jeg har ikke blevet rådet af nogen til ikke at lægge om til økologi

[Condition 13= 1 OR 13= 2 OR 13= 3 OR 13= 4 OR 13= 5 OR 13= 6 OR 13= 7]

[14 - single]

Hvad var årsagen?

- 1. Noter

[15 - multiple]

Har du talt med din egen konsulent, en anden økologikonsulent eller andre om at omlægge?

- 1. Ja, min egen konsulent
- 2. Ja, en anden økologikonsulent
- 3. Ja, en anden økolog
- 4. Ja, min nabo
- 5. Ja, mit netværk (erfagruppe, staldskole)
- 6. Ja, min bank
- 7. Ja, andre - noter:
- 8. Nej, jeg har ikke talt med nogen

[Fravalg af økologi]

Nu vil jeg nævne en række forhold omkring økologisk drift. I hvor høj grad er disse forhold afgørende for at du endnu ikke har valgt at omlægge til økologisk drift eller fravalgt det.

[16 - single]

Det ville ikke kunne lade sig gøre rent praktisk

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ved ikke

[17 - single]

Det ville ikke kunne lade sig gøre rent økonomisk

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ved ikke

[18 - single]

Det er svært at finde en god økologi konsulent

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ved ikke

[19 - single]

Der er ikke andre økologer i nærheden

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ved ikke

[20 - single]

Jeg tror at udbyttet af økologiske afgrøder er for lave pga. ukrudt, svampesygdomme eller insektangreb

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ved ikke

[21 - single]

Jeg tror afsætning af økologiske varer er en stor udfordring

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ved ikke

[22 - single]

Jeg tror tilskuddene (omlægningstilskud og eventuelle miljøtilskud) til økologi er for lave ift. hvad jeg kan få ud af at lægge om

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ved ikke

[23 - single]

Jeg tror det er for arbejdskrævende at være økolog

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ved ikke

[24 - single]

Reglerne for tilskudsordningerne for økologi og miljø er for komplicerede

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ved ikke

[25 - single]

Jeg tror der er for mange kontroller og det er for tidskrævende

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ved ikke

[26 - single]

Det er svært at få adgang til øko-gødning eller den er for dyr.

- 1. I meget høj grad afgørende
- 2. I høj grad
- 3. I nogen grad
- 4. I ringe grad
- 5. Slet ikke afgørende
- 6. Ved ikke

[Condition 17= 1 OR 17= 2]

[27 - single]

Hvad var den primære grund til at det ikke kunne lade sig gøre økonomisk?

- 1. For store investeringer i nyt produktionsudstyr
- 2. For lille indtjening
- 3. For store udgifter
- 4. Flere lønnede medarbejder
- 5. Andet, noter:

[Priser]

[28 - single]

Hvor meget i % skulle din salgspriser i gennemsnit stige før det var rentabel for dig at drive din nuværende bedrift som økologiske bedrift?

- 1. 1-5 %
- 2. 6-10 %
- 3. 11-15 %
- 4. Over 15 %
- 5. Skulle ikke stige
- 6. Ved ikke

[29 - single]

Hvor meget i % skulle din gennemsnitlige omkostning falde før det var rentabel for dig at drive din nuværende bedrift som økologiske bedrift?

- 1. 1-5 %
- 2. 6-10 %
- 3. 11-15 %
- 4. Over 15 %
- 5. Skulle ikke stige
- 6. Ved ikke

[30 - single]

Hvad skal der til, for at du lægger om til økologi?

- 1. Noter venligst:
- 2. Jeg ønsker ikke at lægge om til økologi

[End of Interview]

Tak for hjælpen.

EPINION

OM OS

Vores kerne er faktabaserede konsulenttydelser. Vi rådgiver typisk på baggrund af input fra organisationens stakeholders – medarbejdere, medlemmer, kunder, samarbejdspartnere osv.

EPINION KØBENHAVN

RYESGADE 3F
2200 KØBENHAVN N
DENMARK
T: +45 70 23 14 23
E: TYA@EPINION.DK

EPINION ÅRHUS

SØNDERGADE 1A
8000 ÅRHUS C
DENMARK
T: +45 87 30 95 00
E: TV@EPINION.DK

EPINION SAIGON

11TH FLOOR, DINH LE BUILDING
1 DINH LE STREET, DISTRICT 4,
HCMC, VIETNAM
T: +84 38 26 89 89
E: OFFICE@EPINION.VN